

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Har etnicitet betydelse?

En studie av sex mammors möte med en Mini-Maria mottagning

Catharina Davidsson

Psykoterapeutprogram med inriktning familjeterapi

Examensarbete, 15 högskolepoäng, 2011

Handledare: Maren Bak

Sammanfattning

Mini-Maria Nordost är en av fyra öppenvårdsmottagningar i Göteborg för unga som har bekymmer med alkohol och eller droger. Verksamheten vänder sig till ungdomar upp till 21 år och även till deras anhöriga. Syftet med min uppsats är att undersöka hur föräldrar upplever mötet med mottagningen och samtal som metod. Jag har gjort en kvalitativ studie där sex mammor har intervjuats, fyra med utländsk bakgrund och två med svensk bakgrund. Frågeställningarna handlar om i vilken mån man upplever samtal som metod som meningsfull och hur erfarenhet av att växa upp i en annan familjekultur än den svenska påverkar hur man hanterar bekymmer med tonårsbarns drogmissbruk. Jag har undersökt om det finns skillnader i hur respondenterna svarat som kan förstås utifrån teorier och kultur och etnicitet eller interkulturellt socialt arbete.

Fem av sex respondenter anser att samtal har varit meningsfullt för dem. En av mammorna uttrycker att hennes besök var korta och mestadels innehöll information. Alla säger att de har upplevt bemötandet som respektfullt vilket har gjort det möjligt att även samtala om svåra känslor. I huvudsak syns inga skillnader bland respondenterna i hur man upplever samtal som metod som kan förklaras utifrån teorier om kultur och etnicitet. Två av mammorna ger uttryck för att de upplever en skillnad i hur de upplever ungdomarnas bekymmer och sin föräldraroll. Skillnaderna kan antas ha ett samband med att respondenterna själva är uppväxta med en kollektivistisk livssyn.

Abstract

Mini-Maria Nordost is one of four outpatient clinics in Gothenburg for young people who have problems with alcohol and/ or drugs. Activities are aimed at young people up to 21 years and also to their relatives. The purpose of my study is to examine how parents experience the meeting with the clinic and the method of conversational therapy. I have done a study where six mothers were interviewed, four with foreign background and two of Swedish descent. The questions are about the extent to which one experiences the method of conversational therapy as meaningful and how the experience of growing up in a different family culture than Swedish affects how one deals with difficulties involving teenage children's drug use. I have examined whether or not there are differences in how respondents answered that can be understood based on theories of culture and ethnicity or inter-cultural social work.

Five of six respondents felt that the method of conversational therapy has been meaningful for them. One of the mothers expressed that her visit was short and mostly contained information. All say they have experienced that they were respectfully treated, which has made it possible to talk about difficult feelings. Essentially no visible differences among respondents in how they experience conversational therapy can be explained by theories of culture and ethnicity. Two of the mothers expressed that they see a difference in how they perceive their youth's concerns and in their parental role. The differences can be assumed to be related to the respondents themselves who have grown up with a collectivist ethos.

BAKGRUND.....	1
SYFTE.....	3
TEORL.....	3
BEGREPPEN KULTUR OCH ETNICITET	4
KULTURFÖRSTÅELSE.....	4
TIDIGARE FORSKNING OM SOCIALT ARBETE MED BARN OCH FAMILJER MED UTLÄNDSK BAKGRUND.....	7
VAD SÄGER FORSKNINGEN OM VILKA KVALITÉER SOM EFTERFRÅGAS HOS SOCIALARBETARE SOM MÖTER FAMILJER MED UTLÄNDSK BAKGRUND.....	9
KULTURFÖRSTÅELSE OCH SOCIALT ARBETE	10
TIDIGARE FORSKNING OM SAMTAL SOM METOD	11
SAMTAL SOM METOD.....	12
METOD	13
URVAL.....	13
GENOMFÖRANDE.....	14
ANALYS.....	15
INTERVJUPERSONERNA	16
RESULTAT OCH ANALYS	17
SAMTALEN.....	17
<i>Information</i>	17
<i>Samtal om den aktuella situationen</i>	18
<i>Bemötandet och relationen till behandlaren/behandlarna</i>	20
FAMILJENS BETYDELSE.....	22
UPPFOSTRAN.....	24
SLUTSATSER OCH DISKUSSION	28
SAMTAL SOM HJÄLP	28
BRISTER I KONTAKTEN MED MOTTAGNINGEN.....	29
FAMILJENS ROLL	30
UPPFOSTRAN.....	31
SLUTORD	32
REFERENSER	33
BILAGA 1	35

Bakgrund

Mini-Maria Nordost är en av fyra öppenvårdsmottagningar i Göteborg för unga som har bekymmer med alkohol och eller droger. Mottagningen har funnits sedan hösten 1999 och verksamheten vänder sig till ungdomar upp till 21 år och även till deras anhöriga. Uppdraget är att erbjuda information, rådgivning och behandling i öppenvård. Mottagningen är ett komplement till andra verksamheter och samverkan är ofta en del av arbetet med ungdomarna och deras familjer. Mini-Maria har också ett utåtriktat uppdrag som syftar till att bidra med kunskap till andra som möter målgruppen. Ambitionen är att ungdomar med ett missbruk upptäcks och kan erbjudas insatser för att komma tillrätta med problemen. Även föräldrar är en viktig grupp att nå. Huvudmannskapet för verksamheten delas av Göteborgs Stad genom Social resursförvaltning och Västra Götalandsregionen genom Sahlgrenska Universitetssjukhuset/ Beroendekliniken.

Personalgruppen består av tre socionomer som alla är vidareutbildade i psykoterapi, en sjuksköterska och en psykolog som arbetar heltid i verksamheten, samt sekreterare/assistent, barnmorska och läkare på deltid.

På Mini-Maria Nordost träffar vi årligen cirka hundra ungdomar och nästan lika många anhöriga, företrädesvis föräldrar. Andelen pojkar 2010 var 77 procent och andelen flickor 23 procent och medelåldern 17 år. Mottagningens upptagningsområde är stadsdelarna Angered och Östra Göteborg där andelen personer med utländsk bakgrund¹ är 68 respektive 53 procent (SCB/stadskansliet 2009). I Göteborgs stad som helhet är andelen personer med utländsk bakgrund 29,3 procent (SCB/stadskansliet 2009). Andelen ungdomar (nybesök) med utländsk bakgrund på mottagningen 2010 var 56 procent.

Till mottagningen kommer ungdomar och föräldrar både på eget initiativ och via remiss från någon annan. Mottagningen erbjuder företrädesvis samtal i olika former, medicinska insatser i form av bl.a. provtagning och psykolog- respektive läkarbedömning.

Den första kontakten med mottagningen består i ett informationssamtal då ungdomen oftast kommer tillsammans med någon anhörig och ibland också tillsammans med den som har remitterat till Mini-Maria. Ungdomen träffar i ett inledande skede en behandlare och föräldrarna en annan person då en kartläggning görs av situationen. Därefter träffas man både i samtal på var sitt håll och ibland i familjesamtal när anhöriga finns med i behandlingen. Föräldrar har möjlighet att söka stöd även i fall då man inte kan motivera sin ungdom att komma med. Målet för arbetet är att uppnå och behålla drogfrihet. Syftet med föräldrarbetet är bland annat att genom samtal med föräldrar få en utökad och djupare förståelse för ungdomens och familjens situation och historia. Föräldrarna erbjuds också individuellt stöd för att kunna följa ungdomens process och stötta sin ungdom på ett så bra sätt som möjligt. Syftet med familjesamtalen är att underlätta för kommunikation runt problemet och erbjuda samtal om hur relationerna inom familjen påverkas.

¹ Utländsk bakgrund enligt Göteborgs Stads befolkningsstatistik 2010, personer födda utomlands eller med två föräldrar födda utomlands

Då mottagningen startade funderade man på om det skulle krävas speciella insatser för att få föräldrar med utländsk bakgrund att söka till mottagningen. Vissa kontakter togs med invandrarföreningar men därefter har inga riktade insatser gjorts för att nå just gruppen invandrarföräldrar. Personal från mottagningen har blivit inbjudna till olika föräldranätverk genom åren för att prata om verksamheten och där finns även föräldrar med utländsk bakgrund representerade. Då mottagningen har varit inbjuden att delta i temadagar för föräldrar på fritidsgårdar och föräldramöten på skolorna i stadsdelarna är ofta invandrarföräldrarna i majoritet.

Vi har i samtal om arbetet ibland ställt oss frågan om hur väl samtal som väg till förståelse och förändring fungerar för dem vi möter. Kan man förvänta sig att samtal som metod fungerar lika bra för ungdomar och föräldrar som är uppväxta i Sverige som för familjer som har en del av sin historia någon annanstans i världen? Behöver vi ha speciell kunskap för att bemöta människor med utländsk bakgrund på ett tillräckligt bra sätt?

Vi har också funderat över våra förklaringsmodeller. Hur tänker vi runt till exempel drogens funktion? Som förståelsegrund finns bland annat västerländsk utvecklingspsykologi där frigörelseprocessen ses som ett viktigt tema i tonåringars liv (Skytte, 2007). Det förväntas att ungdomar skall sätta sig upp mot och pröva föräldrars normer och auktoritet under tonåren. Sett utifrån ett annat sammanhang (till exempel mellanöstern) har man som förälder inte samma förväntan. Respekt och följsamhet gentemot äldre personer förväntas långt upp i åren (Almqvist & Broberg, 2000). Man flyttar inte hemifrån förrän man är gift. Man kan hitta flera skillnader i synen på identitetsutveckling om man tar sin utgångspunkt i dagens Sverige där kärnfamiljen fortfarande är en vanlig familjeform (individualistisk identitetsutveckling) eller om man har utgångspunkten i länder där den utvidgade familjen² dominerar (kollektivistisk identitetsutveckling (ibid.))

Synen på barnuppfostran är ett annat tema som ibland funnits med i personalens samtal. I Sverige är det viktigt att vara överens. Förhandling är ett honnörsord såväl på arbetsmarknaden som i familjen. Föräldrar vill i möjligaste mån vara överens med barnen om hur man skall ha det i familjen. Föräldrar försöker genom att förklara och argumentera få barn/ungdomar att dela deras synpunkter. Att uttrycka en egen vilja uppmuntras och respekteras. Utifrån ett individualistiskt synsätt är individen på egen hand ansvarig för sina handlingar (Almqvist & Broberg, 2000).

Utifrån en utvidgad familjeform kan nyckelord vara ansvar och respekt. De som är äldre och klokare förväntas både försörja och ta hand om andra familjemedlemmar som är beroende av dem. De som har ansvar är också värda respekt. I den utvidgade familjen är man i första hand familjemedlem och i andra hand individ vilket kan medföra att en individs handlingar påverkar hela familjen på ett avgörande sätt (Almqvist & Broberg, 2000).

² Med utvidgad familj avses här en familj där barnet förutom föräldrar och syskon växer upp med far- och/eller morföräldrar med flera släktingar

Syfte

Syftet med uppsatsen är:

-att undersöka hur föräldrar (primärt föräldrar med utländsk bakgrund) upplever mötet med mottagningen och samtal som metod

Frågeställningar:

Anser föräldrar att de samtal som erbjuds på mottagningen är till hjälp?

Var det något som saknades i kontakten med mottagningen?

Hur ser föräldrarna på familjens betydelse för att stötta en ung person i att lösa bekymmer med alkohol och eller droger?

Vad betyder det att som förälder vara uppväxt någon annanstans när man uppfostrar barn i Sverige?

Teori

Jag har valt att titta på hur begrepp som kultur, etnicitet och olika kulturförståelser presenteras i olika forskares arbeten och utgår från att kultur och etnicitet har betydelse i mötet mellan oss behandlare och de föräldrar som kommer till oss. Jag är också intresserad av vad kulturkompetens är, på vilket sätt den kommer till uttryck i socialt arbete och vad forskningen säger om betydelsen av att tänka utifrån kultur och etnicitet.

Jag har stiftat bekantskap med några teoretiker som jag vill presentera kort:

Masoud Kamali är professor i socialt arbete leder och bedriver sin forskning inom området "Socialt arbete och dess senmoderna och globala utmaningar". Kamali var regeringens särskilda utredare i den avslutade utredningen Makt, integration och strukturell diskriminering.

Marianne Skytte är lektor vid Institutet för sociologi, socialt arbete och organisation vid Aalborgs universitet. Hon har deltagit i utvecklingsarbete, undersökningar och forskning om socialt utsatta etniska minoritetsfamiljer, speciellt gällande placering av barn utanför hemmet.

Norma Montesino är lektor i socialt arbete vid Lunds Universitet. Hennes forskning handlar om migrationsfrågor inom socialt arbete i ett historiskt och nutidsperspektiv.

Hanna Wikström är verksam som lektor på Institutionen för socialt arbete vid Göteborgs Universitet. Hon disputerade 2007 med avhandlingen "(O)möjliga positioner. Familjer från Iran & Postkoloniala reflektioner"

Greta Sandberg som har skrivit en licentiatavhandling med titeln: Etnicitet, ungdom och socialt arbete: "En analys av kulturbegreppet i ett komplext och kluvet forskningsfält" vid Linnéuniversitetet, Institutionen för socialt arbete.

Marita Eastmond och Lisa Åkesson är redaktörer för boken ”Globala familjer- Transnationell migration och släktskap”. Marita Eastmond är docent i socialantropologi vid Göteborgs universitet och professor vid Nordiska högskolan för folkhälsovetenskap. Lisa Åkesson har disputerat i socialantropologi vid Göteborgs universitet.

Begreppen kultur och etnicitet

Kultur (från latinets *cultura* – bearbeta, odla, bilda) förekommer i många sammanhang. Det kan gälla traditioner, beteenden, vanor och värderingar. Kultur är också ett begrepp som finns med då konstnärliga uttrycksformer avhandlas. Det är ibland betecknande för något som delas av en grupp människor men används också som något särskiljande, för att uttrycka olikhet.

Begreppet kultur tillhörde under lång tid antropologin och handlade då om att beskriva s.k. primitiva levnadssätt hos ursprungsbefolkningar. Man föreställde sig att kulturer var homogena enheter som hängde samman med ursprungsbefolkningars handlingsmönster (Kamali, 2002). Inom fältet kulturstudier har två riktningar förekommit. Den första som betraktar kultur som ett mera beständigt system av värderingar, symboler och tolkningsmönster. Kultur betraktas utifrån det här synsättet som en abstrakt representation av det sociala livet. Man menar att kultur skall förstås som ett symboliskt system med en egen och självständig existens. Som en reaktion på ovanstående uppstod ytterligare en inriktning som ser kultur som social handling. Företrädare för den andra inriktningen menar att kultur är ”ett fält av föränderliga sociala praktiker som äger rum i ett fält av aktiva handlingar, motsättningar och konflikter” (ibid s.20). Kultur kom att bli en av variablerna inom samhällsvetenskapen, tillsammans med variablerna klass, kön och utbildning som utgör en grund för att förklara uppkomsten av sociala problem (ibid).

Wikström skriver att etnisk enligt Naionalencyklopedin härstammar från grekiskans *ethnos* och *ethnikos* som användes för att beteckna hedningar eller människor ”hörande till ett folk” (s.25). I mitten av 1800-talet förändrades den engelska termen *ethnic* från att beteckna hedningar till att beskriva rasmässiga särdrag. Ordet importerades till Europa via amerikansk sociologi på 1940-talet i syfte att komplettera begreppen ålder, kön, religion och klass. Etnicitet ersatte då begreppet ”ras” som hade fått dålig klang genom den framväxande fascismen. Begreppet fick tidigt en europeisk vinkling och man talar ofta om etnicitet när man beskriver ”någon annan”. Vita européer har oftast inte haft ”etnicitet” medan till exempel svarta har det. Att sätta den egna kulturen i centrum kallas etnocentrism och innebär att man betraktar andra kulturer utifrån sin egen position och erfarenhet (Wikström, 2009).

Kulturförståelse

Skytte och Montesino (2006) skiljer mellan tre kulturförståelser en *evolutionistisk*, en *relativistisk* och en *kontextuell*. De skriver att tidigt i det sociala arbetets historia såg man på kultur utifrån en *evolutionistisk kulturförståelse*. Man tänker sig att samhället utvecklas linjärt och går ständigt framåt. Utvecklingen har nått sin höjdpunkt i västvärlden och som en följd av

det har människor i de högutvecklade länderna rätt att påtvinga andra *sine* sociala och kulturella värden, normer och traditioner. Man anser att västvärldens normer är ett resultat av mänsklighetens utveckling. Vi vet som svenskar, enligt detta synsätt vad som är bäst för dem som kommit hit från länder utanför Europa, eftersom vårt samhälle har nått en högre utvecklingsgrad. Den evolutionistiska kulturförståelsen har bl.a. använts för att legitimera omhändertagande av barn från minoritetsgrupper som samer och romer. Tanken var att barnen bland annat skulle få tillgång till svenska språket för att möjliggöra vidare utbildning. På 50-talet skulle dessa grupper assimileras till majoritetsbefolkning (Skytte & Montesino, 2006).

Den *relativistiska kulturförståelsen* utvecklades under tidigt 1900-tal och uppkom som ett progressivt och kritiskt alternativ till den evolutionistiska uppfattningen som såg den västerländska kulturen som hierarkiskt högre stående. Utifrån relativistisk kulturförståelse betraktas kulturer som likvärdiga och har rätt att bedömas utifrån sina egna villkor (Skytte & Montesino, 2006).

Den relativistiska kulturförståelsen rymmer en *essentiell syn* på kultur som oföränderlig. Människor föds in i sin etnicitet. Värderingar, normer och traditioner relateras till individens etniska och nationella bakgrund (Kamali, 2002). Etnicitet hör nära samman med var man är född och kan ses som en egenskap som man har och som inte förändras över tid. Det kulturessentiella tänkandet inbegriper också ett dualistiskt förhållningssätt där olika begrepp står i motsats till varandra till exempel att man betraktar västvärlden som modern/rationell och orienten som omodern/traditionell (Wikström, 2009). De som har kritiserat det essentiella sättet att tänka har bland annat hävdat att sociala processer är viktigare för individens identitet och etnicitet än kultur och religion (Kamali, 2002).

En föreställning om kultur som något homogent och oföränderligt ligger till grund för dem som förespråkar assimilation. Man ser majoritetssamhällets kultur som det legitima, koherenta som skall bevaras och individer från andra kulturer måste efterhand tillägna sig majoritetssamhällets kultur för att betraktas som fullvärdiga medlemmar. Den essentiella kulturuppfattningen finns också med när man talar om mångkulturalism eller det mångkulturella samhället även om det kanske inte omedelbart kan förefalla så. Man ser på immigranternas kultur som en ”kulturell särart” som måste bevaras, ibland även med hjälp av statligt stöd (Kamali, 2002). ”Medan assimilationsförespråkarna ser sådana i vördlandet skapade nationella grupper som ett hinder för lyckad assimilation, betraktar förespråkarna av mångkulturalism förekomsten av dessa grupper som grundvalen för ett pluralistiskt samhälle”(ibid. s.22)

Den relativistiska kulturförståelsen kan, i och med att den använder sig av en essentiell kulturuppfattning, förstärka en kategorisk och diskriminerande skillnad mellan ”vi svenskar” och ”invandrarna”. Sociala skillnader som bottnar i maktförhållanden, diskriminering och exkludering riskerar att inte träda fram när man fokuserar på kulturella förhållanden. Även i media och den offentliga debatten i dag framträder en rangordning av invandrare som gör skillnad på oss moderna i Norden och Västeuropa och de andra, traditionella som oftast kommer från Mellanöstern i dessa sammanhang (Skytte & Montesino, 2006). Vissa forskare

menar att en kulturell tolkningsram med ett statiskt kulturbegrepp har dominerat den invandrapolitiska diskursen sedan efterkrigstiden (Sandberg, 2010).

Den *kontextuella kulturförståelsen* ser etnicitet som en *social konstruktion*. Kultur handlar i detta perspektiv om något som skapas genom aktiva handlingar i det sociala livet. ”Människor skapar, tolkar och förändrar sina kulturella och etniska identifikationer i samspel med andra och i förhållande till de sociala sammanhang de ingår i” (Skytte & Montesino, 2006) Kultur betraktas inte som något ursprungligt eller oföränderligt utan förstås tvärtom som en social handling och i ständig förändring. Människor definierar själva de kulturella drag som utgör tecken på skillnader och används som gräns- och identitetsmarkörer i den konkreta kontexten (ibid.). Wikström (2009) skriver att skiftet till en konstruktivistisk syn på etnicitet skapades genom att frikoppla begreppen etnicitet och kultur från varandra och hänvisar till den norske antropologen Fredrik Barth (1969) som en föregångare. Då synen på kultur som en statisk egenskap (kulturessentialistisk) var det som gällde i slutet av sextioalet blev det viktigt att skilja etnicitet från kultur. Barth menar att etnicitet är den sociala organiseringen av kulturella skillnader. ”När samer driver frågor som gäller samer i relation till svenskar görs det utifrån vissa utvalda kulturella element och resulterar i en konstruktion av samisk identitet som skild från svensk” (Wikström, 2009, s. 35) .

Ytterligare ett perspektiv är *postkolonial teoribildning* där man anser att tillhörighet och ursprung är socialt och språkligt konstruerat. Det är genom handlingar och genom att tala om svenskhet, kurdiskhet och judiskhet som man *blir* svensk, kurd eller jude. Utifrån det postkoloniala perspektivet blir betydelsen av etnicitet beroende av hur vi väljer att tala om den. ”Eftersom språket är föränderligt till sin karaktär så blir också identiteten instabil och föränderlig” (Wikström, 2009, s. 13) Det postkoloniala perspektivet betonar snarare skillnadsskapande processer än identitet och etnicitet. Hur skillnader skapas och upprätthålls är centralt och kopplas också alltid till maktförhållanden (ibid.). Begreppet *eurocentrism* kommer från den postkoloniala kritiken av att man i väst bedömer andra kulturer ur ett västerländskt/europeiskt normerande perspektiv. Wikström refererar till kulturteoretikern Stuart Hall som i sin artikel ”The west and the rest” från 1995 menar att väst inte i första hand är ett geografiskt perspektiv utan ett *koncept*.

Globalisering och internationell migration har förändrat synen på hur nationella gränser också är gränser mellan människor när det gäller hur kultur påverkar människors sätt att utforma sin identitet och organisera vardagslivet. Kamali hänvisar till begreppet ”deteritoralisering” och menar att ”det finns inte längre något självklart samband mellan våra kulturella influenser och praktiker och det område vi befinner oss i” (Kamali, 2002, s.29). Inom det postkoloniala perspektivet finns också begreppet hybriditet som kan förstås som lika med blandning. Kulturell identitet förändras ständigt och har flera influenser både från platsen där man är född, platsen där man bor, familjen, vilket kön man tillhör etc. (Wikström, 2009).

Då människor mer eller mindre frivilligt förflyttar sig mellan länder i världen utvecklas en tillhörighet till flera platser samtidigt. Eastmond och Åkesson presenterar i inledningen till boken ”Globala familjer” hur det som de kallar transnationella relationer formas. Människor

som migrerar kan ha en förankring både på en plats där man kommer ifrån och där man lever sitt liv. Relationer, idéer och identitet har inte en direkt koppling till sammanhang som har att göra med en bestämd plats utan omförhandlas i ett globalt rum. Genom ny kommunikationsteknologi kan man både resa och ha kontakt genom telefon och dator så att man trots långa avstånd kan ta del i varandras vardagliga sociala liv. Kommunikation med teknikens hjälp kommer mer och mer att likna den sociala interaktion som tidigare förutsatte att man befann sig på samma plats. Författarna uppmärksammar det språkliga ”trans-” som dels betyder röra sig igenom, att överskrida, i det här sammanhanget gränser (Eastmond & Åkesson, 2007).

Det finns en stor variation i vad som menas med familj och släktskap i olika delar av världen. Att tala om familj måste förstås utifrån vad de som beskriver sin verklighet menar med begreppet. I ”Globala familjer” har författarna undersökt vilka handlingar som gör att släktskapsrelationer upprätthålls trots att man lever på långt avstånd från varandra och funnit några huvudkategorier. Att skicka pengar till anförvanter i hemlandet gör nästan alla som kommer från fattiga eller politiskt instabila samhällen. Handlingar som rör omsorg om barn eller gamla delas av släktingar på olika sätt och stödet kan gå i båda riktningar. Ibland stannar barn kvar hos släktingar när vuxna skall etablera sig utomlands. Vuxna barn kan också försöka ordna så att deras föräldrar kan flytta till mottagarlandet. Genom ny kommunikationsteknik kan familjer som splittrats hålla kontakt och dela vardagens bekymmer och glädjeämnen. Ytterligare en kategori av det som författarna kallar *transnationella praktiker* är att många migranter försöker skapa en tillhörighet i sitt forna hemland. Man besöker regelbundet hemlandet och kanske även bygger ett hus där för att manifesteras tillhörigheten till platsen (Eastmond & Åkesson, 2007).

Transnationella perspektiv på migration utgör ett alternativ till att se på migration som något som skall leda till integration. Det är ofta ett synsätt där utvecklingen sker enbart i en riktning och med migrantens delaktighet som ett idealt slutmål. Det transnationella perspektivet visar att människors förhållande till det liv man lever och är engagerad i på en plats inte behöver utesluta att man har relationer som engagerar och är betydelsefulla i hemlandet eller kanske på flera ställen där man varit bosatt. En nära relation till hemlandet och släktingar och landsmän på andra platser i världen kan vara en förutsättning för god självkänsla och livskvalitet i det nya landet (Eastmond & Åkesson, 2007).

Tidigare forskning om socialt arbete med barn och familjer med utländsk bakgrund

I forskning om socialt arbete med barn och familjer med utländsk bakgrund kan man urskilja två huvudspår. Det finns forskning som visar att utländsk bakgrund inte spelar roll och det finns studier som visar på motsatsen.

En svensk studie har gjorts där man tittade på barn och ungdomar som var placerade i dygnsvård inom socialtjänsten. Vården bestod i familjehemsvård och institutionsvård. Man fann en överrepresentation av barn och ungdomar med utländsk bakgrund. Jämfört med svenskfödda barn och ungdomar var det två till tre gånger flera barn och ungdomar från länder utanför Europa som riskerade att hamna i dygnsvård. När man i studien korrigerade för socioekonomiska faktorer försvann skillnaden helt. De faktorer man för de in var bland annat om barnet hade en eller två föräldrar, vilken utbildningsbakgrund mamman hade och om familjen var beroende av försörjningsstöd. I stället hade barn från nordiska eller europeiska länder en mindre risk än svenskfödda att bli omhändertagna. För barn födda utanför Europa var risken lika stor som för svenskfödda. När det gällde placeringar under tonåren såg det något annorlunda ut. Alla grupper av ungdomar med utländsk bakgrund hade betydande högre risk att bli föremål för vård inom socialtjänsten. Efter justering för socioekonomiska faktorer var risken betydligt mindre för alla utlandsfödda tonåringar utom för tonåringar från Afrika söder om Sahara och ungdomar från Asien. Sammantaget fann man att efter att man tagit hänsyn till socioekonomiska faktorer hade födelseland ingen betydelse för risken att bli placerad i dygnsvård. Den största risken för barn (7-12) år utgjordes av att ha en ensamstående mamma i stället för att växa upp i en familj med två föräldrar. Mönstret såg ut på ett liknande sätt för tonåringarna men påverkan av socioekonomiska orsaker var svagare. Forskarna diskuterar orsakerna till det svagare sambandet för tonåringar. ”Eget beteende” som kriminalitet eller drogmissbruk har ett svagare samband med socioekonomiska bakgrundsfaktorer än ”försummelse” som är den vanligaste orsaken till att yngre barn blir placerade i dygnsvård (Vinnerljung, 2008)

I forskning från Storbritannien pekar man på faran med att inte ta hänsyn till s.k. minoritetsbakgrund i barnavårdsärenden. I en forskningsöversikt går man igenom olika statliga initiativ för att stödja barnfamiljer bland annat genom förebyggande insatser. Forskarens slutsats är att välfärdsinsatser riktade till barn har för lite fokus på behoven hos barn från s.k. etniska minoritetsfamiljer. Hon menar att insatserna måste ta hänsyn till olikheter som också har med utländsk bakgrund att göra som religion, språk, kultur och tradition. I stället för att ställa frågan: ”**Har** barnets etnicitet betydelse i det här fallet?” (min översättning) bör frågan ställas ”Varför **har inte** barnets etnicitet betydelse i det här fallet?” (min översättning) (Chand, 2008).

Ravinder Barn, även han från Storbritannien, efterlyser ett kulturellt sensitivt perspektiv i socialt arbete som gör sig av med den essentiella kulturförståelsen och tar hänsyn till de maktstrukturer som förekommer. Han menar att eftersom de politiska, kulturella och professionella perspektiven på ras och etnicitet får konsekvenser för etniska minoritetsfamiljer behöver socialarbetarna vara en förtrupp för att inlemma ett kritiskt kulturtänkande som kan motverka rasism (Barn, 2007).

Hur ser socialarbetare på migration som en del av en familjs eller en ungdoms problem? Skytte och Montesino menar att det finns en tendens att *egenskapsförklara* till exempel sociala problem hos dem vi inte identifierar oss med medan vi har lättare att *situationsförklara* problem hos människor inom den egna gruppen. I en studie återigen från

Storbritannien har forskarna tittat på vilka förklaringsmodeller socialarbetarna använde sig av i relation till migrerade familjer. I studien ingår även svenska socialarbetare i kommunal socialtjänst. Man fann att det var i första hand psykologiska och beteendemässiga förklaringsmodeller som dominerade. När man gjorde sina bedömningar fick kulturella och individuella brister ett stort utrymme som förklaring till olika bekymmer. Strukturella förklaringar som till exempel fattigdom, ojämlikhet och brist på stöd i nätverket fanns inte med i någon högre utsträckning (Williams & Soydan, 2005).

Vad säger forskningen om vilka kvalitéer som efterfrågas hos socialarbetare som möter familjer med utländsk bakgrund.

Jag har sökt forskning som belyser mera specifikt mitt eget område, arbete med föräldrar till missbrukande ungdomar. Det finns en hel del forskning som handlar om olika föräldrastödsprogram och forskning som handlar om barn till missbrukare men jag har inte hittat någon som mera specifikt anknyter till mitt ämne.

Ing-Marie Johanssons forskning på vår egen institution behandlar frågan om vilka kvalitéer i det sociala arbetet som behövs för en positiv utveckling för ungdomar som vårdas inom socialtjänsten. Hennes forskning grundar sig på intervjuer med sju pojkar i åldrarna 14-22 år som vistas på någon form av ungdomsinstitution, intervjuer med socialsekreterare och även anhöriga till pojkarna. Johansson har undersökt hur olika faktorer har inverkat på vändpunktsprocesser för ungdomarna. Materialet faller ut i fyra negativa processer och tre positiva. Gemensamt för de fall där utvecklingen beskrivs som mera negativ framkommer att både pojkarna och deras föräldrar inte tycker att de ha fått tillräckligt bra hjälp från myndigheterna. Ett exempel som nämns är en ensamstående mamma med mycket hög arbetsbelastning och det var inte känt för socialtjänsten. Ungdomarna berättar också om att de har haft svårt att kommunicera med de professionella. De tre fall där en positiv utveckling kommit till stånd berättar pojkarna om att de har känt sig lyssnade på och bekräftade av de professionella. Det fanns också en ömsesidig tillit mellan ungdomarna, deras anhöriga och de professionella. Pojkarna har uppfattat att de har kunnat vända sig till sin socialsekreterare vid kritiska tillfällen och de professionella har också litat på ungdomarna (Johansson, 2010) .

En forskningsöversikt från Storbritannien bekräftar betydelsen av relationen till behandlarna och tilliten till dessa, vilket också framkommit i annan behandlingsforskning. Studien är en genomgång av insatser speciellt riktade till etniska minoritetsfamiljer som hemma hos-stöd, familjerådslag med mera. Man fann att, oavsett vilken metod som använts var det relationen till socialarbetaren och de personliga och professionella kvalitéerna hos socialarbetaren som avgjorde hur nöjda föräldrarna var (Ashok & Thoburn, 2005).

I Kamalis studie undersökte man effekten av att anställa socialsekreterare med utländsk bakgrund inom socialtjänsten, både utifrån vilka val klienterna gjorde men också hur socialsekreterarna såg på sin kompetens i arbetet. Socialsekreterare på försörjningsenheterna med utländsk bakgrund ansågs av både klienter och svenska kollegor döma klienterna hårdare och lägga större individuellt ansvar på klienterna. De var mera kritiska till det svenska

systemet än de svenska kollegorna. De socialsekreterare som hade utländsk bakgrund kände sig kulturkompetenta och ansåg sig därför ha tillräcklig kunskap för att förstå klienterna bättre än vad de svenska socialsekreterarna gjorde. Socialsekreterarna på familjeenheterna med svensk bakgrund ville tona ner både vikten av kulturella orsaker till klienternas problem och vikten av sin egen kulturkompetens. De svenska socialsekreterarna såg strukturella förklaringar till klienternas problem i högre utsträckning än socialsekreterarna med utländsk bakgrund som mera sökte förklaringar till problemen hos individen än i samhället i stort (Kamali, 2002).

Studien visade också att klienterna med utländsk bakgrund var betydligt mera kritiska till en socialsekreterare med utländsk bakgrund på försörjningsenheterna än på familjeenheterna. När det gällde försörjningsenheterna ansåg klienterna att det fanns problem med religiös, etnisk och nationell olikhet när man mötte en socialsekreterare med utländsk bakgrund vilket inte framkom i relation till de svenska socialsekreterarna. Det kunde också vara problematiskt att möta en person från samma land. Man ansåg också att socialsekreterarna med utländsk bakgrund hade brister i den professionella kompetensen. När det gäller socialsekreterare på familjeenheterna såg man båda kategorierna av socialsekreterare som mera likvärdiga och ”anställda för att göra sitt jobb”. Kamali påpekar att den negativa inställningen till invandrade socialsekreterare inte verkar vara direkt avgörande för valet av socialsekreterare utan att klienter med utländsk bakgrund föredrar socialsekreterare som de uppfattar som kunniga, pålitliga och generösa (Kamali, 2002).

Kulturförståelse och socialt arbete

Den evolutionistiska och den relativistiska kulturförståelsen har tydligt påverkat det sociala arbetet och lett till att sociala problem hos människor med utländsk bakgrund kan komma att förklaras som en konsekvens av personens etnicitet eller kultur.

Med en kontextuell kulturförståelse kan man på ett annat sätt vara medveten om att etnicitet är upplevda kulturskillnader som visar sig i möten mellan människor och upprätthålls genom att de görs relevanta i förhållande till en annan grupp. Enligt den kontextuella kulturförståelsen handlar skillnader inte om objektiva utan subjektiva skillnader. Etniska gränser definieras inifrån, av de människor som själva är involverade i etniska relationer, både av dem som tillhör majoritetsgruppen och dem som tillhör minoritetsgruppen. Den kontextuella kulturförståelsen betonar att etnicitet uttrycks i relationen *mellan* grupper och är inte något som tillhör en specifik grupp. Kulturkonflikter och diskriminering skapas mellan befolkningsgrupper. Den kontextuella kulturförståelsen bygger på en tolkning av problemställningar som utgår från relationen mellan majoritets- och minoritetsmedborgare (Hylland Eriksen, 1993).

I en FOU rapport från 2005 används begreppet *tvärkulturellt socialt arbete* för att beskriva socialt arbete med flyktingar och människor som har utländsk bakgrund. Man identifierar fyra områden som utgör grunden i ett tvärkulturellt socialt arbete:

Medvetenhet om och arbete mot etnocentrism vilket innebär att man är medveten om att socialarbetarens och klientens attityder, värderingar och normer kan ha olika ursprung utifrån historiska, politiska, sociala och ekonomiska faktorer.

Kulturkompetens som man menar är att vara uppmärksam på kulturens och religionens betydelse för personer socialarbetaren möter.

Det tredje området är att vara medveten om hur *migrationsprocessen* har påverkat personer man möter i det sociala arbetet.

Slutligen menar man att *synen på problem och insatser* inte alltid delas av socialarbetaren och klienten. Det kan också finnas en oklarhet om vilken roll socialarbetaren har och hur välfärdssystemet, lagar och regler tillämpas (Ahmadi & Lönnback, 2005)

Skytte påpekar att det är problematiskt att blanda in den enskildes kultur och/eller etnicitet i analysen av ett problem inom det sociala arbetets praktik. Dock är överväganden som inbegriper etnicitet och/eller kultur viktiga att göra. Utformandet av de sociala insatserna skall i bästa fall ta sin utgångspunkt i den enskildes förståelse av sin egen situation och önskemål inför framtiden. Det kan innebära en konflikt mellan hänsyn till att alla bör få en jämlik behandling och att erkänna det specifika (Skytte, 2007).

Socialstyrelsen har haft ett uppdrag från regeringen att beskriva hur socialtjänstens individ- och familjeomsorg arbetar med brukare där olika aspekter av att ha en ickesvensk bakgrund utgör ”en utmaning för verksamheten” (Socialstyrelsen, 2010, Sammanfattningen). Syftet med utredningen och rapporten är att: identifiera hinder och framgångsfaktorer för en likvärdig individ- och familjeomsorg samt ge förslag till förbättringar och verksamhetsutveckling.

Socialstyrelsens rapport, *Interkulturellt socialt arbete* från 2010, pekar på två synsätt i forskningen. Ett som efterlyser ett större hänsynstagande till det specifika i situationen för människor som har immigrerat. Forskningen lyfter att socialtjänsten inte tillräckligt tar hänsyn till migrationsrelaterade frågor och vad det kan ha för betydelse för den enskilde brukarens behov. Då det sociala arbetet inte anpassas till minoritetsgrupper utan fortfarande utgår från ett majoritetsperspektiv riskerar etniska minoriteter att diskrimineras. Representanter för det andra synsättet framhåller att det tas för mycket hänsyn till det specifika på bekostnad av det allmängiltiga. När migration ses som en skillnad mellan människor finns en risk att man främmandegör personer med utländsk bakgrund och etniska minoriteter. Erfarenhet av migration riskerar att bli överordnad alla andra egenskaper hos personen, ett synsätt som man menar kan leda till diskriminering och stigmatisering. Enligt de forskaren som företräder det sistnämnda synsättet förstärker begrepp som fokuserar olikheter (t.ex. kulturell kompetens, kulturell sensitivitet, transkulturell kommunikation) ett stereotypt tänkande som är utpekande och exkluderande (Socialstyrelsen, 2010).

Tidigare forskning om samtal som metod

Ett grundläggande antagande i psykiatrisk vård där man behandlar barn med krigsupplevelser och PTSD- problematik var att barnen inte tillfrisknade utan att bearbeta (engelskans

”working through”) sina svåra upplevelser. I forskning som behandlar arbete med flyktingbarn (Hjern, 2005) diskuteras samtal som metod i arbetet. Att bearbeta menar författaren är ett välbekant sätt att ta itu med svårigheter bland människor från länder med en stark kristen influens. Tänkandet runt att bearbeta menar han kommer från en kristen tradition av bekännelse och att dela lidande som framför allt finns i västvärlden. På andra håll har man en annan uppfattning om hur man hanterat svåra upplevelser. I Moçambique talar man om att glömma som en strategi att handskas med svåra saker och i Etiopien om ”aktiv glömska”. Hjern refererar också till en undersökning av Bosniska barn i nära anslutning till deras ankomst till Sverige där man frågade föräldrar om hur de handskades med traumatiska händelser i familjen. De flesta föräldrar hade uppfattningen att de aktivt försökte undvika att tala med barnen om kriget och att deras uppfattning var att det bästa för barnen var att inte bli påmind om traumatiska upplevelser. För barn som upplevt svåra saker i anslutning till kriget i Bosnien ökade stressen när de pratade om sina upplevelser. Man gjorde jämförelser med en engelsk undersökning där barn som varit med om en färjekatastrof fått samtal efter olyckan. De engelska barnen hade tvärtom positiva erfarenheter av att dela sina upplevelser. De olika effekterna av samtal pekar på att kontexten är viktig för hur effektiv insatsen är (Hjern, 2005)

Inom den psykoterapeutiska forskningen delas verkningsmekanismerna upp i specifika och icke-specifika faktorer (Elsass, 2009). De specifika som utgörs av metoden är ofta det som betonas medan de icke specifika, bland annat relationen mellan terapeut och klient som har en större effekt på hur verksam terapin är inte är beforskad i lika hög utsträckning. Elsass diskuterar även han psykoterapi som en västerländsk konstruktion och därmed okänd för större delen av världens befolkning. Han nämner begrepp som mognad och självutveckling som exempel på centrala begrepp inom psykoterapi som har en annan betydelse i andra delar av världen. Ytterligare ett exempel är förlust av anknytning till en förälder som är ett okänt begrepp om man har växt upp i en utvidgad familj där uppfostran delas av far- och morföräldrar, morstrar, morbröder med flera. Elsass menar att all terapi är begränsad till sin egen kontext och hur hjälpsam den är måste studeras utifrån den kontext den verkar i och betydelsen av den. Det är faktorer som empati, autenticitet och en ickevärderande hållning som sägs vara universellt verksamma (Elsass, 2009).

Samtal som metod

På vår mottagning är samtalet den främsta arbetsmetoden. Vi arbetar i ett tvärprofessionellt team där olika teoribildningar finns representerade. Vi har alla i någon mån med oss en psykodynamisk förståelsegrund och har sedan var och en tillägnat oss olika fördjupning bland annat i kognitiv psykoterapi och systemteori. Det är inte *en* uttalad skolbildning eller metod som ligger till grund för det familjearbete som bedrivs på mottagningen. Det kan mera beskrivas som ett systemiskt eklektiskt arbete. Viktiga hörnstenar i vårt arbetssätt är att bemötandet skall vara respektfullt och präglas av ett ickevärderande och öppet lyssnande. Flexibilitet är också nödvändigt för att komma fram till hur arbetet ska bedrivs för att möjliggöra en positiv förändring utifrån den speciella familjens villkor. Ett par teoretiska utgångspunkter förtjänar att lyftas fram:

En viktig hållning i mötet med de människor som kommer till mottagningen är en icke-vetande position som den beskrivs utifrån ett språkssystemiskt synsätt. En bärande idé är att förmedla en genuin nyfikenhet och ett intresse för det som klienterna har att berätta. Det är också viktigt att vara medveten om sin förförståelse och att lyssna på ett sätt som gör att terapeutens tidigare erfarenheter inte kommer att hindra möjligheten att ta in det nya och unika i klientens beskrivning av sin situation och sina erfarenheter (Lundby, 2002).

Tom Andersen är en annan viktig inspiratör. Han refererar till Gregory Batesons ”skillnad som gör en skillnad” när han beskriver sina grundläggande begrepp om hur han tänker om förändring. Andersen skriver att ”det finns tre slags skillnader men bara en gör en skillnad, nämligen den som är lämplig” (Andersen, 2003, s. 48). Jag tycker att Andersens synsätt är speciellt hjälpsamt när vi i samtal försöker etablera en allians och vill förstå familjers kultur, svensk eller icke-svensk, för att möjliggöra vidare samtal om förändring. Han skriver: ”Om människor utsätts för det vanliga brukar de förbli desamma. Om de möter något ovanligt kan detta ovanliga framkalla en förändring. Om det nya de möter är (alltför) mycket ovanligt, stänger de av för att inte bli påverkade” (ibid. s. 48).

Metod

Jag har gjort en kvalitativ studie som bygger på sex intervjuer av mammor som har haft kontakt med vår mottagning. Jag har valt en kvalitativ metod eftersom jag är intresserad av mammornas upplevelse av att komma till mottagningen och samtala med professionella om den situation de befinner sig i, deras livsvärld (Kvale, 1997).

Intervjuerna bygger på en intervjuguide som består av frågeområden med möjlighet att ställa följdfrågor. Min strävan har varit att ha ett samtal i form av en dialog där jag har varit intresserad av att få ny kunskap och en fördjupad förståelse för vad som händer i mötet mellan de föräldrar som kommer till oss och behandlarna.

Urval

Min första utgångspunkt var att enbart intervjua föräldrar med utländsk bakgrund eftersom mitt ”huvudspår” är hur kultur/etnicitet visar sig i mötet. Ett av kriterierna för vilka jag skulle intervjua var att ungdomen/ familjen skulle ha avslutat kontakten med mottagningen för att säkerställa att föräldrarna inte kände att de befann sig i någon form av beroendeställning. Jag bedömde det inte heller som lämpligt att intervjua föräldrar som jag själv hade haft kontakt med eller föräldrar till ungdomar som jag hade haft kontakt med. Skälen för det är att det är en fördel om föräldrarna kan svara uppriktigt utan hänsyn till att värdera mitt arbete. Ytterligare ett kriterium var att avslutet inte skulle vara alltför långt tillbaka i tiden, dels med tanke på möjligheten att få kontakt (aktuellt telefonnummer och adress) men också att erfarenheterna av kontakten skulle vara någorlunda färsk i minnet hos intervjupersonerna. Den tidsrymd som jag kom fram till som lämplig var att avslutet inte skulle ligga längre tillbaka i tiden än ett och ett halvt år. Likaså ville jag helst vända mig till föräldrar där avslutet med mottagningen skett planerat antingen på grund av att syftet med kontakten (oftast drogfrihet hos ungdomen) hade uppnåtts eller att familjen gått vidare till annan vårdgivare

(behandlingshem eller liknande). Mina skäl för att träffa dem där kontakten var avslutad genom ett planerat avslut var mest att det kändes obekvämt att kontakta föräldrar där kontakten med mottagningen av något skäl hade runnit ut i sanden. För att vara säker på att de föräldrar jag tillfrågade hade fått en tillräcklig bild av mottagningen ville jag också företrädesvis träffa dem som hade varit på besök vid minst två tillfällen. Jag ville också genomföra huvuddelen av intervjuerna utan tolk för att kunna få intervjupersonens egna ord och så många nyanser som möjligt.

Jag har haft tillgång till mina socionomkollegors arbetsanteckningar i vårt gemensamma datasystem och kunde på så vis orientera mig i vilka ”ärenden” som var möjliga. Jag insåg snabbt att utifrån mina kriterier blev det ett mycket begränsat antal möjliga intervjupersoner. Knappt hundra föräldrar är aktuella på mottagningen under ett år och knappt hälften av dem har utländsk bakgrund. Vi är i huvudsak två personer som träffar föräldrar på mottagningen, jag själv och en kollega, vilket innebar att hälften föll bort. Utifrån mina kriterier blev det ytterligare bortfall och till slut hade jag åtta presumtiva möjliga personer. Två föräldrapar och fyra mammor.

I ett tidigt skede kontaktade jag de två föräldraren och två av mammorna per telefon med en presentation av min undersökning och fick löfte om att återkomma för att boka tid. Sommar och semester innebar ett avbrott i processen. När det blev tid för att boka tid för övriga hade ett av föräldraren flyttat utomlands och det andra paret ville inte längre ställa upp på en personlig intervju av tidsskäl. Jag hade fyra mammor med utländsk bakgrund att tillgå och kontaktade ytterligare två svenska mammor. När det visade sig att gruppen som var klar för intervju bestod av mammor bestämde jag mig för att inte ”blanda in” några pappor. Jag tyckte att jag ändå hade breddat mitt material med två personer med svensk bakgrund och ville inte ha flera kategorier. De sista mammorna valdes ut genom att jag bestämde mig för att kontakta en pojk- och en flickmamma. Det fanns redan en flickmamma bland de intervjuade och om jag fick med ytterligare en skulle det ungefär motsvara könsfördelningen bland ungdomarna som ofta är cirka 70 procent pojkar och 30 procent flickor. Jag började överst på listan i mina kollegors anteckningar och valde dem där jag fick kontakt per telefon och mammorna var villiga att ställa upp. Vid det här laget hade min tidsplan för intervjuernas genomförande spruckit för länge sedan.

Jag har valt att inte ta del av de anteckningar som finns på mottagningen i detalj. För att hitta mina intervjupersoner har jag använt dem men det har känts etiskt riktigt att inte läsa mera än det som var nödvändigt för att avgöra om familjen kunde komma ifråga. Jag har önskat att vara så fri som möjligt från en förutfattad bild av hur kontakten har sett ut och tänker att det har hjälpt mig till ett så öppet lyssnande som möjligt. Eftersom vi arbetar i team har jag ändå fått glimtar av historien i samband med att vi fördelar inkomna förfrågningar och andra samtal runt arbetet med familjen när teamet är samlat.

Genomförande

En pilotintervju genomfördes för att se om frågorna fungerade. Jag behöll de frågor jag hade även efter pilotintervjun men blev uppmärksam på att jag behövde omformulera ett par av

dem som jag upplevde var svåra att förstå. När jag tog med de två svenska mammorna fick jag också omformulera en av frågorna som utgår från att man är född utanför Sverige.

Fyra av intervjuerna genomfördes på min arbetsplats, en på mammans arbetsplats och en i mammans hem. Samtliga intervjupersoner har fått välja plats för intervjun. Tre har bett att få frågorna skickade till sig i förväg och då har jag tillmötesgått det önskemålet. Möjligheten har getts även till dem som inte frågat efter det men dessa tre har inte tyckt att det var nödvändigt. Intervjun har tagit cirka 60 minuter. En intervju har genomförts med hjälp av tolk och tog nästan två timmar vilket var för långt och påverkade kvalitén eftersom alla blev trötta och tappade skärpa och fokus.

Samtliga intervjuer har spelats in och skrivits ut i sin helhet av mig själv i nära samband med intervjuens genomförande. Det har varit ett tidskrävande arbete men bra och givande. De utskrivna intervjuerna har resulterat i drygt 60 sidor text. En av fördelarna var inledningsvis att jag med brutal tydlighet fick syn på mina brister som intervjuare, vilket var mycket viktigt för att jag skulle kunna lära av mina misstag. Jag trodde att jag som erfaren behandlare med vana att ställa öppna frågor, lyssna och sammanfatta skulle kunna göra en bra ”forskningsintervju”. Så var inte fallet. Jag har fått tillfälle att fundera på vad det beror på och kommit fram till att det med stor sannolikhet är en kombination av flera saker. Dels tror jag att jag helt enkelt var nervös inför pilotintervjun, en ny situation. Jag var också fokuserad på att ställa ”de rätta frågorna” vilket påverkade mitt lyssnande så att jag inte följde upp frågorna på det sätt som jag hade önskat. En skillnad i intervjusituationen jämfört med min arbetssituation är att jag hade en ”manual” vilket jag inte är van vid. Jag upptäckte att jag också pratade för mycket själv. Jag vet inte om det går att härleda till mitt vanliga arbete men jag kan ändå sätta det i relation till vikten av samgående i behandlingsarbetet. Jag tycker att det kräver att jag som behandlare visar mig på ett helt annat sätt än i en intervjusituation, till exempel genom att bekräfta personen på olika uppmuntrande sätt, för att underlätta att den jag möter känner sig bekväm i mötet och får etablera en arbetsallians med mig. Det är förvisso också viktigt i en intervjusituation men på ett delvis annat sätt.

Det finns flera skäl till att jag har haft nytta av att ha intervjuerna utskrivna. Rent språkligt finns det vissa svårigheter eftersom huvuddelen av mina intervjupersoner inte har svenska som modersmål. Alla pratar mycket bra svenska men det har ändå varit en fördel att lyssna noga på inspelningen och skriva ut vad jag uppfattar att personen har sagt. Jag är också mån om att kunna återge ordagrant vad personen sagt när jag citerar även om det är en ”tolkad konstruktion av verkligheten” (Kvale, 1997, s. 152) .

Analys

Analysen av mitt material tar sin utgångspunkt i mina frågeställningar och undersöker först i vilken mån intervjupersonerna anser att samtal som metod är meningsfull för dem. Eftersom jag har intervjuat fyra mammor med utländsk bakgrund och två svenska mammor har jag fått en möjlighet att undersöka om det finns skillnader i hur de svarat som kan förstås utifrån teorier om kultur och etnicitet eller interkulturellt socialt arbete. Därefter undersöker jag min andra huvudfråga som belyser om erfarenheter av att växa upp i en annan familjekultur än den

svenska spelar roll för det sätt som mammorna handskas med sina tonårsbarns drogmissbruk. Även här försöker jag att kontrastera de utlandsfödda mammorna med de svenskfödda.

Intervjupersonerna

Jolanta har en son som var 17 år då familjen hade kontakt med vår mottagning på grund av sonens cannabissmissbruk. Jolanta tog kontakt på eget initiativ. Kontakten avslutades för ett drygt år sedan. Familjen består av två sammanlevande föräldrar men pappan har inte varit med i arbetet på mottagningen. I familjen finns också en äldre syster. Föräldrarna kommer från ett östeuropeiskt land och mamman har en akademisk utbildning inom det tekniska området. Föräldrarna har levt i Sverige i ca 20 år.

Leyla har en son som var 17 år då kontakten inleddes och familjen blev hänvisade av socialtjänsten. Kontakten avslutades för ett halvår sedan. Leyla är ensamstående med fem barn där den aktuella pojken är nummer två i syskonskaran. Leyla kommer från ett afrikanskt land och har varit i Sverige i drygt 15 år. Hon har gymnasial utbildning och arbetar inom vården. Vid intervjutillfället visade det sig att Leyla bara varit på mottagningen vid ett tillfälle. Utifrån de anteckningar jag hade som utgångspunkt för mitt urval framgick det att det var två tillfällen. Jag valde att ändå genomföra intervjun och ta med resultaten i min sammanställning eftersom mina möjligheter att hitta lämpliga intervjupersoner redan var begränsat.

Barbara har en dotter som var 17 år då kontakten inleddes. Avslutet ligger fyra månader bakåt i tiden. Det var cannabissmissbruk som var anledningen till kontakt och familjen blev hänvisad via socialtjänsten. Barbara lever tillsammans med pappan till två yngre barn 9 och 2 år gamla. Hon är föräldraledig när intervjun genomförs. Hon har tidigare arbetat inom tillverkningsindustri och har utbildning på gymnasienivå. Barbara har bott i Sverige i cirka 10 år och kommer från ett land i Östeuropa. Intervjun genomförs med hjälp av tolk.

Nesrin har en son som var 18 år då familjen hade kontakt med mottagningen utifrån sonens cannabissmissbruk. Tiden för avslut ligger drygt ett år tillbaka. Familjen består av två föräldrar, den aktuella ungdomen och en yngre syster. Även pappan har deltagit i samtal på mottagningen. Familjen blev tipsad om mottagningen av socialtjänsten men tog kontakt på eget initiativ. Föräldrarna kommer från mellanöstern och har bott i Sverige i drygt 20 år. Mamman arbetar inom vården och har gymnasieutbildning.

Karin har en son som var 17 år då familjen fick kontakt med mottagningen. Pojken hade rökt cannabis. Kontakten avslutades för cirka ett halvår sedan. Mamman tog kontakt på eget initiativ. Mamman är separerad och lever tillsammans med en man som inte är pappa till hennes barn. I familjen finns också en äldre dotter. Karin är född i Sverige av svenska föräldrar och har akademisk utbildning och arbete inom vården.

Lotta har en dotter som var 16 år då kontakten med mottagningen pågick. Anledningen till kontakten var cannabisrökning och familjen blev tipsad av socialtjänsten att kontakta

mottagningen. Den aktuella ungdomen är yngst i en syskonskara som består av två flickor och en pojke. Mamman har periodvis inte levt tillsammans med sina barn. Lotta är född i Sverige och har svenska föräldrar. Hon arbetar inom industri och har grundskoleutbildning.

Vissa uppgifter är modifierade i respektive intervjupersons uppgifter för att säkerställa konfidentialitet och de har också fått nya namn.

Resultat och analys

På Mini-Maria är samtalet vår huvudsakliga metod. Vi träffar ungdomar och föräldrar tillsammans vid ett inledande samtal när föräldrar deltar i behandlingen. Under behandlingens gång har ungdomarna enskilda samtal med en behandlare och föräldrarna erbjuds också att träffa sin behandlare på egen hand. Syftet med föräldra-/ anhörigsamtalen är att ge föräldrarna information om droger och drogers effekter för att ge dem möjlighet att följa ungdomens behandling men också kunna ha en ökad förståelse för ungdomens situation. Vi vill få föräldrarnas bild av situationen och familjens historia samt ge föräldrarna en möjlighet att prata om sin egen situation och de känslor som väcks när man har en son eller dotter som tar droger. På mottagningen erbjuder vi också familjesamtal som en möjlighet att underlätta för dialog mellan ungdomar och föräldrar och en gemensam förståelse för möjligheter och svårigheter under behandlingens gång.

Samtalen

Information

Samtliga intervjuade har kommit till mottagningen för att deras ungdomar skall få hjälp med att sluta med droger och uttrycker på olika sätt att det var det viktigaste. Alla nämner något om behovet av att få information om droger och drogers effekter i samtalen.

Jolanta säger:

”Man är själv inte så kunnig. Det viktigaste var att det var någon som kan detta....ni vet vad jag pratar om. Jag ville få reda på vissa fakta och prognosen”.

Leyla:

”Den här drogen hade jag aldrig hört talas om”” Jag var chockad och ledsen. Jag väntade mig inte att det skulle bli så men allting kan hända. Sen tänkte jag att kanske man kan gå vidare om man får hjälp”.

Karin är den som uttrycker en förväntan för egen del och säger:

”Ja att få råd, vad som är bästa sättet att hantera det här och få vrida och vända på de idéer jag hade själv. Jag ville få så mycket information som möjligt om drogen för att lära mig om den”.

Lotta säger också att det hon förväntade sig var att få mera kunskap om droger och drogers effekter.

”Jag ville nog mest få reda på hur det fungerar med just droger som hon använde, skador, framtiden och vad jag kunde förvänta mig.”

Barbara:

”Man vill självklart veta, hur ser man att man har tagit sånt”. Hon säger också att hon saknade viss information. Barbara tycker inte att hon fick tillräcklig information om hur man kan se och tolka tecken på missbruk. Hon säger att hon har fått information på annat håll som hon tycker borde komma från ”specialisterna”.

”Jag fick veta att barnen tappar i vikt att de inte är noga med maten, bara äter på McDonalds när de missbrukar narkotika”.

Hon hade också önskat skriftlig information om droger på sitt hemspråk.

I den här delen är det framför allt behandlarens kunskap som efterfrågas. Alla intervjuade utgår från att mottagningen har något att komma med när det gäller just kunskap om droger och att det skall vara till hjälp. En av mammorna tycker inte att hon har fått tillräckligt av den förväntade informationen om droger och drogers effekter. Hon efterfrågar också information om preparat på andra språk än svenska. Den skillnad som visar sig har med tillgången till svenska språket att göra. Det är den mamman som är beroende av tolk som inte är helt nöjd med den information som hon har fått. Karin är den som nämner att hon själv hade idéer som hon ville stämma av, som möjligen kan tolkas som ett tydligare självförtroende som mamma utifrån sin svenska bakgrund.

Samtal om den aktuella situationen

Fem av de intervjuade säger att de inte hade någon uttalad förväntan om att få samtal på egen hand men uttrycker att man uppskattade att få prata om den aktuella situationen.

”Jag fick nog information om att ni jobbar så och då tyckte jag att det var rätt skönt faktiskt, att få prata med någon som kan mer om detta och få lite eget utrymme. Det var rätt jobbigt att få med min son överhuvudtaget”. ”Det var en stress för oss alla. Jag tror att det är svårt att förstå för någon annan som inte har hamnat i den situationen. Vi som föräldrar, vi var ganska aktiva. Vi släppte inte utan vi försökte liksom hålla koll hela tiden på vår son. Vi följde efter och vi letade efter honom. Jag var ganska slutkörd och jag tänkte att det var ju skönt att få prata med någon.....att få en stund att prata av sig.” (Jolanta)

Nesrin berättar:

”Dom frågade sådana saker som jag pratade om nu; var det en chock? var det oväntat? sådana frågor. Vi satt och pratade och som sagt, det var inte alls obehagligt för mig att sitta och prata med dem. Det kändes bra.”

Leyla tyckte inte att hon hade möjlighet att komma på egen hand, hon säger:

”Grejen är att jag har alltid lite svårt med tider eftersom jag jobbar heltid och jag jobbar heltid hemma. Så jag brukar försöka ge tiden med barnen men kanske hade det varit bra om jag hade kommit ensam också.”

Barbara uttrycker att hon inte riktigt kunde ta vara på de samtal hon hade på egen hand:
”Mina besök var korta. Oftast pratades om allmänna saker om situationen hemma och sådant” ”Det var inte så mycket tid. Du vet, tolken har inte så mycket tid heller och jag hade ett litet barn med mig. Det var några månader efter förlossningen. Man var trött när man kom hit”

Karin säger:

”Det var viktigt för mig att få prata om all den här oron. Jag var ensam om ansvaret och därför var det viktigt att ha människor som har erfarenhet av det här att prata med” .

Tre mammor uttryckte att de kände sig ensamma i en svår situation och att samarbetet med de professionella blev viktigt utifrån den aspekten.

”Om han får hjälp och någon annan vuxen talar med honom om den här saken, vad som är rätt och vad som är fel”. (Leyla)

Två av dessa levde i samboförhållanden med en styvförälder men upplevde inte att de hade stöd av den personen.

”Jag har en sambo men när detta hände så upplevde jag att jag stod ensam i det här ändå”.
(Karin)

Jolanta, Nesrin och Karin uttrycker sig positivt om möjligheten att kunna samtala på egen hand. Det finns inte något som direkt talar för att det är behandlaren's kulturkompetens som har varit avgörande för att Jolanta och Nesrin upplevt samtalen som positiva utan mera ett uppskattande av att någon lyssnar på dem i den utsatta situation de befinner sig.

Barbara säger att hennes besök var korta och att tolken inte hade så mycket tid men också att hennes situation påverkade i mötet med behandlaren. Det kan vara så att Barbara inte tyckte att hon fick sagt det hon ville på den tid som stod till förfogande. Samtal med tolk kräver mera tid och kontakten mellan henne och behandlaren blir annorlunda när samtalet sker genom tolk. Här påverkar givetvis hennes utländska bakgrund genom språket. Det är troligt att också situation med ett litet barn med vid besöken gjorde att hennes fokus och ork begränsades av det. Det går inte att uttolka om det hade varit mera positivt för henne att få mera tid eftersom hon också säger att hon inte hade tillräcklig ork.

Leyla väljer bort samtal på egen hand på grund av att hon har en pressad situation med många barn och heltidsjobb. Det är inte hennes utländska bakgrund som gör att hon inte tycker att det är meningsfullt att komma, tvärtom säger hon att hon tänker att det kunde ha varit bra om hon också hade kommit utan sonen. Hon uttrycker också i föregående avsnitt att hon får ett hopp om att de skall kunna gå vidare när sonen får en behandlingskontakt.

Två av intervjupersonerna tycker inte att de tillräckligt har fått ta del av det som ungdomen pratat med sin behandlare om. En av mammorna säger att hon uppfattade att det var absolut sekretess runt det som hennes son pratade med sin behandlare om. Hon hade frågor som

handlade om hur hon skulle förstå att droger hade kommit in i hans liv som hon hade velat ha hjälp med.

"Varför har han börjat? Finns det något problem som han inte vill säga eller är det vi föräldrarna? För jag ville förstå". (Nesrin)

Lotta säger:

"Jag tycker att jag inte fick tillräcklig insyn i vad som egentligen hände och vad de sa. Jag förstår att jag inte får veta allt.... Visst vi pratade ju om henne också men jag hade nog velat veta mera. Man hade kunnat ta upp mera på de här mötena man har tillsammans. Det hade kanske blivit lite lugnare för föräldrarna".

Jag ser ovanstående två kommentarer i första hand som en brist i kommunikationen runt vår metod och hur information kan föras mellan de olika rummen i behandlingen.

Bemötandet och relationen till behandlaren/behandlarna

Alla intervjupersonerna har sagt något positivt om bemötandet och jag ser det som en viktig del av hur man upplever relationen till behandlaren/ behandlarna. Det framkommer också i flera av citaten.

Jolanta berättar:

"Det som var viktigast var att det var någon som kan detta. Jag kände att man kan få förtroende....man känner sig rätt så trygg". "Jag tror också att bara att man fick veta att man kan höra av sig om det behövs var också viktigt"... "och det första mötet är ju viktigast, när man väl kommer till er. Det är bemötandet. Jag tror att det var bra att det var två personer. Jag vet inte om det är mera seriöst men jag var med min son så det var mera jämvikt. På något sätt kändes det rätt. Det är också hur man ställer frågorna. Det kändes som det var de rätta frågorna som ställdes till min son."

Nesrin säger att hon väntade sig ett vänligt bemötande:

"Jag förväntade mig att de skulle vara vänliga men de var jättetrevliga. De var extratrevliga kan man säga". "Det gäller även för vuxna att man kan känna sig trygg. När man kommer hit, bemötandet, det kändes äkta alltså, om du förstår vad jag menar?" "Om du och jag satt och pratade och din attityd visar; det här är mitt jobb så jag måste göra det. Man känner direkt om den personen är intresserad och vill hjälpa till så jag tror att den känslan är viktig när föräldrar kommer hit".

Barbara säger om bemötandet:

"Det var bra, snällt och trevligt. Jag och min dotter trivdes här.

"Oftast var det informationsöverföring och det som jag fokuserade på var hela det här arbetet som skulle göras som skulle vara riktat till min dotter". Hon får frågan om hon hade velat ha mera tid med sin behandlare. "Jag tyckte inte att det behövdes. Det viktiga är den första informationen man får om narkotika. Jag tycker att det är bättre att lägga tiden på barnet som missbrukar".

Karin berättar att hon inte delade behandlarnas syn på hur man skall förhålla sig till ungdomen men att hon ändå upplevde samtalen som positiva

"....och de tyckte nästan lite synd om min son som hade en så elak mamma. Så upplevde jag det faktiskt. Det tyckte jag var lite mjäktigt för jag tror att man också måste visa som förälder att man kan sätta gränser". "Jag tyckte att det var bra ändå. Det var bra att jag fick med mig det att jag skulle tänka på att behålla en god relation". Även Karin uttrycker att hon är nöjd med bemötandet vilket framkommer i citat nedan.

Lotta säger:

"Jag tyckte väl kanske att det var lite daltande men nu är ju jag inte utbildad på det här så jag kan inte säga någonting" "Det var när vi hade samtalen ihop då försökte jag vara ganska hård för jag ville ha svar i stället för att man frågar; jaha vad tycker du? Jag kände att jag satt och var väldigt arg och upprörd under våra möten". Hon berättar om sina egna samtal med behandlaren: *"Jag fick ju informationen men sen var det väldigt mycket prat som jag inte var beredd på och det var ju hela vår levnadshistoria.....så det var väldigt känslomässigt för mej. Jag tyckte att det var jobbigt, mycket jobbigt. Dom behövde ju helheten, det förstår jag.....Det var bara jag som inte var beredd på det. Jag trodde att vi skulle gå hit, fixa det här med drogerna ungefär".* Lotta får frågan om hon hade velat säga nej till vissa frågor och hon svarar: *Det var ju inte någon som tvingade mig till någonting. De var jättesnälla och vi har blivit bemötta på ett värdigt sätt både jag och min dotter. Han (Lottas behandlare) var ju helt underbar men visst han ställde raka frågor och ibland blev jag helt ställd men det gick bra".*

Det är de svenska mammorna som uttrycker ett kritiskt tänkande om förhållningssättet till ungdomarna samtidigt som de trots det är nöjda med hur de har blivit bemötta. Man kan tänka att det har att göra med att de liksom behandlarna är representanter för majoritetssamhället och möjligen har en starkare självkänsla och tro på sin egen bedömning som föräldrar alltså en förklaring utifrån kulturteori. Det finns också en möjlighet att det handlar om att de svenska mammorna och Barbara har en oro för att droger kan finnas med i deras ungdomars liv när intervjun genomförs trots att alla var drogfria när behandlingen avslutades.

När det gäller bemötandet finns inga tydliga uttryck för skillnader hos de intervjuade. Barbara säger att hon inte tyckte att hon behövde stöd för egen del i någon större utsträckning samtidigt som hade en tuff situation. Det är svårt att bedöma om det var något specifikt hon saknade hos behandlaren och om det hade med förståelse av hennes villkor utifrån bakgrund att göra.

Det som uttrycks av Jolanta, Nesrin och Karin om förtroendet för behandlarna tycker jag talar för att relationen är det som har störst betydelse för hur man upplever behandlingen, vilket delas av två mammor med utländsk bakgrund och en av de svenska mammorna. Det samstämmer också med de resultat som Chand och Thoburn lyfter fram (2005).

Två av mammorna pratar specifikt om skamkänslor i relation till att den unge använder droger och hur man har närmat sig det i samtalen.

Nesrin säger:

”För invandrarfamiljer är det viktig att de ska veta att det är ingenting att skämmas för. Man vill helst att ingen ska veta. Det är väldigt skämmigt att prata om att mitt barn har använt det här. De ska känna att ditt barn är inte ensamt om det. Det är inte bara ni (föräldrarna i fråga är inte ensamma om känslan, min tolkning), att de ska känna att jag kan prata om det här.”

”Jag vet att invandrarföräldrar skäms mycket när ens barn gör något fel. De som jag känner i alla fall.” På frågan om vad hon tror att det handlar om svarar Nesrin:

Det handlar om, tror jag, kulturen hur man är uppväxt och sånt. Man kan inte bli av med det där”.

Nesrin för själv in en kulturaspekt i det här sammanhanget som man kan förstå som ett uttryck för en kollektivistisk livssyn där ungdomens handling direkt återverkar på familjen (Skytte, 2007). Hon säger också om samtalen med behandlarna:

”Man kände inget obehag eller...de gjorde det lätt att prata med dem och framför dem speciellt. Jag tror att det beror på deras sätt. Hur de bemöter en och vilka signaler man får från dem..... För attityden gör mycket för hur man skall prata. De gjorde ingenting så att man skäms. Det var trevligt att prata med dem helt enkelt.”

Karin säger:

”Det var ett nödvändigt ont” (om samtalen med behandlaren) Hon utvecklar det och förklarar att det har varit svårt för henne att acceptera att sonen röker cannabis och att det kändes *”skämmigt”*. Även Karin nämner något om behandlarnas förhållningssätt i sammanhanget: *”Det var ju ett väldigt respektfullt bemötande och lyssnande. Jag fick hjälp med att öppna upp för de här känslorna som var svåra, även att det känns skamligt och fick prata om de känslorna”*.

Det är möjligt att skam har en annan betydelse för Nesrin utifrån hennes bakgrund men det är också en känsla som delas av en svensk mamma. Det förefaller inte vara behandlarnas kulturkompetens som gör att båda föräldrarna tycker att det kändes möjligt att prata om skamkänslor utan ett professionellt ickevärderande förhållningssätt.

Familjens betydelse

Mammorna uttrycker på lite olika sätt att föräldrar/ familjen har en stor betydelse för att stötta sin ungdom och att samarbetet med de professionella är viktigt.

”Det är för hans skull man är här och man skall gemensamt försöka hjälpa. Att han inte är ensam om att lösa det här problemet. Det är viktigt att ungdomen känner när han kommer hem, jag har gjort fel, men jag har stöd från mina föräldrar. Om jag behöver hjälp kan jag gå till dem”. (Nesrin)

”Det är min plikt att komma med henne och ge henne stöd på det sättet”. (Barbara)

”Jag är den viktigaste personen i min sons liv och det är helt avgörande att den unge får familjens stöd. Där får jag säga att min dotter var ju också ett stöd faktiskt” (Karin)

Tre av mammorna pratar om hur ansträngd relationen blir när man är orolig och kontrollbehovet ökar. Ungdomen drar sig undan och tycker att föräldrarna är svåra och jobbiga att ha att göra med vilket späder på oron och kontrollbehovet. En behandlingskontakt för den unge, kanske i kombination med drogtester, gör att föräldern slappnar av och relationen kan återgå till en mera normal karaktär.

”Vi litade inte på honom så vi var bara i vägen för honom. Jag var beredd att lämna över till socialtjänsten. Någon annan får ta hand om det här för jag orkar inte längre. Det är ju ett hårt arbete och det är klart att familjen måste finnas med. Jag kunde släppa kontrollen lite. Vi kunde återgå till det mera normala och jag kunde prata med min son som jag gjorde innan”. (Jolanta)

Det är dock inte alltid som det lyckas.

”Ett tag trodde jag att vi kom närmare och att vi kämpade med det här tillsammans och ett tag var det väl också så. Jag tror att hon tyckte att det var jobbigt att jag var så osäker och inte kunde lita på henne. Jag känner inte att jag kan lita på henne än i dag”. (Lotta)

Av de intervjuade var det två som tyckte att det var viktigt att vara sträng och visa att man kan sätta gränser när det behövs.

”Jag kände att jag behövde vara hård mot honom också och visa att jag hade en viss makt i situationen. Det gav mig en styrka. Jag tror att man måste visa som förälder att man också kan sätta gränser”. (Karin)

”Jag tycker att mina barn är så pass stora nu att jag kan vara lite slappare med dem men när det har uppstått ett så här stort problem som jag tyckte att det var då tycker jag att man kan vara lite hårdare”. (Lotta)

En av de intervjuade uttryckte också att hela familjen behöver kunskap för att kunna stötta den unge.

”Stötta, jag vet inte, där är jag lite sådär. Jag vet inte hur man ska göra det. Hennes syskon blev ju väldigt arga och det blev mycket bråk. Jag tror att det hade varit bra för hela familjen att få mera kunskap men syskonen ville inte komma med. Vi fick erbjudande om det.” (Lotta)
Även Karin som uttrycker att hon har haft stöd av ett syskon uttrycker att hon hade önskat att dottern hade deltagit i behandlingen men att familjen inte fått erbjudande om det.

Det mest tydligt gemensamma i de svar som kommit fram runt familjens betydelse är att respondenterna anser att familjen är inblandad och påverkad när ungdomen har bekymmer med droger. Det är svårt att orka med sin roll som förälder och det är där de professionella har en viktig funktion. Det är mammorna som har tagit kontakt med mottagningen även om socialtjänsten har varit inblandad i några fall. Det finns inget som talar för att svensk respektive utländsk bakgrund har någon avgörande betydelse för hur man ser på familjens betydelse. Det är dock gemensamt för de svenska mammorna att de reflekterar runt syskonen och har en önskan om att inbegripa dem i behandlingen.

Uppfostran

Frågan om hur mammorna ser på uppfostran har av nödvändighet modifierats för de svenska mammorna. De har ombetts att reflektera över likheter och skillnader när det gäller den egna uppväxten jämfört med hur de uppfattar att de själva är i relation till sina tonåringar. Jag väljer att redovisa lite av varje intervjupersons svar.

Om betydelsen av att ha växt upp i ett annat land när man uppfostrar barn i Sverige säger Jolanta:

”Jag tror inte att det har haft nån betydelse för min linje. Jag har bott längre i Sverige än i mitt hemland och sen har jag utbildat mig i Sverige. Jag kom hit som ganska ung, 21 år och har ingen annan referens. Jag vet inte hur det är att uppfostra barn någon annanstans. Jag gissar att det var ungefär samma för mina föräldrar. När jag var i den åldern var det på 70-talet (skratt). Mina föräldrar, jag tror att de uppfostrade mig på ungefär samma sätt. De jobbade och vi hade alltid höga krav på oss så jag och min bror vi gjorde vad vi skulle”.

Barbara ber mig upprepa frågan och funderar en stund innan hon svarar:

”Jag är vettskrämd. Det är säkert. Jag tror att det är lite löst här. I mitt hemland där är det så att om barnen vill ha något av föräldrarna, till exempel lite pengar, då lyssnar de på föräldrarna. Här får barnen sitt barnbidrag varje månad och föräldrarna kan inte kontrollera vad barnen spenderar pengarna på”.

Nesrin kommer in på barnuppfostran i anslutning till frågan om vad vi behöver veta för att kunna stötta på rätt sätt. Hon pratar om att föräldrar känner skam (se tidigare avsnitt om bemötande) och säger:

”Jag tror att den svenska mentaliteten är lite annorlunda än för invandrare. En svensk kanske skulle se det som; okej mitt barn har gjort nåt fel. Vi ska gå och prata om det och försöka hjälpa honom och inte ha den skamkänslan du vet”.

”Jag tycker väldigt mycket om svenskars sätt att uppfostra barn. Ni är väldigt bestämda men däremot de flesta invandarmammor är väldigt mjuka. Vi kan inte med. Nej det är synd om honom. Vi säger: nej du får inte! Men sen tänker man; alla kompisar har en sak eller får göra något och så ändrar man sig. Han måste också få eller göra det där”.

Jag frågar om det är så hon minns det från sin egen uppväxt i relation till sina föräldrar.

Nesrin svarar att hon inte kan jämföra och säger:

Det är mycket, mycket annorlunda. Där finns, hur ska jag säga, det finns ett sätt där, så barnen vet, okej jag får inte göra det, så gör man inte det. Så det behöver inte vara en massa tjafs hit och dit. Det fanns oskrivna regler när jag växte upp så alla gjorde på samma sätt. Det är som dag och natt att jämföra.

På den direkta frågan om uppfostran säger Nesrin:

Det är så olika. Vi är alla uppfostrade på olika sätt. Jag och min man är båda från samma land men mina föräldrar var mycket modernare än vad min mans föräldrar är. Det är mycket lättare för mig att acceptera att min dotter ska gå ut men min man har blivit uppfostrad på det sättet att tjejer inte får gå ut med killar. Killar får gå ut men inte tjejer.

När Leyla får frågan om hur hon ser på att uppfostra barn i ett land där hon själv inte har växt upp säger hon:

”Det är jättesvårt! När jag var i mitt hemland var jag själv ungdom och visste inte hur man uppfostrar barn. Sen när man kommer till ett annat land, en annan kultur och man ska anpassa sig till den kulturen och samhället, allting. Sen kanske man har en annan religion också. Ungdomarna som är födda här, det blir svårt, att ha två vad heter det, två traditioner, föräldrarnas tradition och svensk tradition. De vill hänga med i det som de ser och vi vill ha vår tradition tillbaka. Jag tycker det är jättesvårt. Om jag säger nåt om samhället tror de att jag säger fel för de ser nåt annat du vet”.

”Som ensamstående mamma är det svårt att uppfostra killar. De behöver en man. En man ska finnas i familjen. De tycker att mamma är mamma och hon säger till i morgon också men kanske om nån man säger till; nej det är punkt slut så accepterar de. Mina syskon och min mamma bor i USA. Om min bror säger till dem accepterar de vad han säger och lyssnar bättre. Jag som tar hand om dem och är deras mamma, de tror att jag kanske bara skojar. Det är bara mamma som säger”.

Jag frågar vad hon tror att det beror på och Leyla svarar: *”Att det är en man. Det bara är så tror jag”.*

Jag frågar också vad det är hon tycker är viktigt att förmedla till barnen.

”Först och främst religionen är viktig för mig, som jag är uppväxt med. Jag skulle önska att de tar de rätta sakerna som religionen säger. Man får inte ta droger och vi dricker inte alkohol och sen får man inte göra dumma grejor som stöld och inbrott. Hela tiden övertygar jag barnen att det är inte bara lagen som säger så, religionen också. Båda är lag och det är bra för oss och för samhället. Barnen säger att; vi är svenskar och det spelar ingen roll om man är muslim eller kristen. Om man är svensk kan man ha vilken religion man vill”.

Lotta säger om sin uppväxt:

”Mina förhållanden var väldigt annorlunda. Jag är uppväxt, hur ska jag säga, striktare. Jag och mina barn pratar nog mera öppet än jag och min mamma gjorde. Det var nog ett normalt förhållande på den tiden. Mamma var mamma och barn var barn. Man pratade inte om man inte var tillsagd. Det är skillnad på tiden då och i dag. Jag skulle vilja ha mera av min mammas sätt när det gäller respekt. Hon hade respekt från oss barn. Jag känner inte att jag har respekt från mina barn överhuvudtaget. Jag tycker att det är jobbigt att vara hård mot dem. Jag var mera bestämd mot dem när de var små. I och med att jag har varit borta från dem ett tag.....Jag tänkte att nu när de är tonåringar så kan vi ju prata och göra roliga saker tillsammans. Jag sa till dem att jag ger er mera frihet om ni uppför er rätt men tyvärr så spårade det ju ur. Det är ju mycket med att jag är ensamstående också”.

Karin säger:

”Jag har alltid resonerat mycket med mina barn. När jag fick veta det här med drogerna tänkte jag att jag kanske hade varit för accepterande och godtrogen. När jag tänker på mina föräldrar tycker jag att de gjorde olika mot oss barn. Vi var fem barn och de två äldsta var hårt hållna och flyttade hemifrån som väldigt unga. När de kom till mig blev det tvärt om. Jag kunde göra vad som helst. Dom kunde ha varit lite mera oroliga tycker jag (skratt).

Jag frågar hur det har påverkat Karin.

”Det har absolut haft betydelse. För jag har känt at man ska bry sig. Man ska lägga sig i och det har barnen bara känt som omtanke tror jag, att jag har frågat när de kommer hem och så”.

Bland mammorna med utländsk bakgrund finns det uttryck för olika syn på om deras ursprung spelar någon roll för hur de ser på barnuppfostran. Det är stor skillnad mellan Jolantas svar, att det inte har haft någon betydelse och Leylas svar att hon upplever att det är mycket svårt.

Jolanta hänvisar till sin egen uppväxt och likheter i det förhållande hon har haft till sina föräldrar och hur hon tänker om uppfostran. Hon nämner också att hon har utbildat sig i Sverige vilket jag ser som ett uttryck för att hon menar att hon har tillägnat sig något som det svenska samhället står för. Hon har självförtroende som förälder utifrån sin utbildningsbakgrund och hon har också sin bakgrund i ett annat Europeiskt land där en individualistisk livssyn är den rådande. När hon säger att hon inte har någon annan referens uppfattar jag det som att det råder samstämmighet i hur hon själv tänker och hur hon uppfattar den rådande normen runt barnuppfostran i Sverige.

Leyla betonar en skillnad mellan hennes, som hon säger, *”gamla kultur”* och den kultur som barnen växer upp i. Hon ser det som att det påverkar barnen och att hon har svårt att hävda att hennes sätt är det rätta. Jag uppfattar att det blir en svårighet för henne i hennes föräldraauktoritet. Leyla reflekterar också över hur det påverkar hennes barn att hon är ensamstående mamma och säger att det har betydelse om en man deltar i uppfostran, speciellt i relation till pojkar. Hon ger ett exempel på hur hon använder sitt transnationella släktskap (Eastmond & Åkesson, 2007) när hon berättar att hon använder sig av sin brors auktoritet i förhållande till söner. Hon är också i en utsatt position utifrån ett litet nätverk. Leyla för in religionen som en viktig aspekt i hennes liv där hon vill att barnen skall ta till sig värderingar som är viktiga för henne utifrån hennes religion och ser det som positivt att de också samstämmer med svensk lagstiftning. Hon har ambitionen att ta fram exempel på sådant som kopplar ihop hennes värderingar utifrån religion och det som det svenska samhället står för som till exempel uttrycks i lagstiftning.

Karin säger som tidigare nämnts, att hon är den viktigaste personen i sonens liv. Hon litar inte till att den man som hon är sambo med skulle ha någon speciell auktoritet i förhållande till sonen, vilket skiljer sig från det Leyla uttrycker, även om jag också förstår det som att Leyla i första hand tänker på mannens betydelse utifrån släktskap. Jag betvivlar inte att Leyla skulle instämma i att hon också är den viktigaste personen i sonens liv men deras olika sätt att se på en mans betydelse i barnuppfostran tolkar jag ändå som uttryck för en skillnad i livssyn. Mannen har en annan position vad beträffar makt och kompetens utifrån en kollektivistisk livssyn jämfört med en individualistisk (Skytte, 2007).

Nesrin uttrycker att hon ser en skillnad i det svenska sättet att uppfostra barn och det som hon själv är bekant med. Hon uppfattar något positivt i det svenska sättet att uppfostra barn som jag tänker har sin grund i en individualistisk livssyn. Föräldrar tar inte på sig skammen för det

barnet har gjort som hon ser det. Nesrin menar att föräldrar med utländsk bakgrund påverkas mera och skäms för fel som barnen har gjort (Skytte, 2007).

Nesrin säger också att hon vill sätta gränser men att hon är osäker på hur det påverkar hennes barn och generaliserar till invandramammor som *"mjukare"*. Karin säger i tidigare avsnitt att hon tycker att det är viktigt att sätta ner foten och visa att man har en viss makt som förälder vilket kontrasterar mot hur Nesrin tänker. När jag funderar över vad Nesrins osäkerhet består i finns det förstås många olika faktorer som kan spela in. Utifrån teorier om kultur kan jag ändå tänka att hon i sitt föräldraskap är påverkad av en position som utlandsfödd där hennes egen erfarenhet av det som vägleder föräldrar i barnuppfostran inte finns på samma sätt i det land där hon själv uppfostrar barn (se nedan).

Hon säger också att det är en större samstämmighet i hennes hemland runt de regler som gäller. Jag förstår det som och att man inte behöver förhandla (*"behöver inte vara en massa tjafs hit och dit"*) med barn om regler, vilket är en del i det svenska sättet att uppfostra barn (Almqvist & Broberg, 2000). Nesrin påpekar också att det finns skillnader mellan hennes och makens syn på hur de ser på regler för pojkar respektive flickor utifrån det som de har med sig från sina respektive ursprungsfamiljer. Ett viktigt exempel som påminner oss om att det givetvis också finns skillnader som har med olika familjers kultur och värderingar att göra även om föräldrarna har samma ursprung.

Barbara har svårt att utveckla sin syn på barnuppfostran. Hennes korta svar säger dock att hon upplever en skillnad i vad hon känner igen från sitt hemland och hur hon uppfattar att det fungerar i Sverige.

De svenska mammorna ifrågasätter båda sitt förhållningssätt till sina tonåringar. Lotta säger att hon tänkte att hon kunde ge sin dotter frihet men att det *"spårade ur"* och droger kom in i hennes liv. Karin tänker att hon har varit för godtrogen och inte väntat sig att sonen skulle ta droger. Båda upplever att deras egen uppväx har varit annorlunda än barnens men på olika sätt. När det gäller Lotta hänvisar hon till tidsandan och menar att hon visade sin mamma större respekt än hon upplever att hon får från sina barn. Hennes relation till barnen påverkas också av att hon har varit skild från dem under en period. Karin har en erfarenhet av att föräldrarna brydde sig för lite om vad hon gjorde och har tagit det som ledstjärna i uppfostran av sina barn. Hon menar att det är genom att lägga sig i man visar att man bryr sig som förälder.

Det som är en gemensam erfarenhet för alla mammorna utom Jolanta är att de alla tydligt upplever skillnader i hur deras egen uppväxt gestaltade sig och de förhållanden som råder för dem själva som föräldrar. Det gäller de svenska mammorna såväl som de med utländsk bakgrund. Ingen hänvisar till sina egna föräldrar eller hur man själv har blivit uppfostrad som en erfarenhet som är direkt vägledande i uppfostran av de egna barnen.

Slutsatser och diskussion

Syftet med uppsatsen har varit att undersöka hur föräldrar upplever mötet med Mini-Maria Nordost och samtal som metod. Den ursprungliga ambitionen var att specifikt undersöka hur föräldrar med utländsk bakgrund upplever mötet och samtalen. Utifrån mitt urval där både svenska mammor och mammor med utländsk bakgrund finns med har jag fått en möjlighet att jämföra om det finns skillnader i hur man uppfattar mötet beroende på bakgrund.

Utifrån syftet har jag sökt besvara frågeställningarna:

Anser föräldrar att de samtal som erbjuds på mottagningen är till hjälp?

Var det något som saknades i kontakten med mottagningen?

Hur ser föräldrarna på familjens betydelse för att stötta en ung person i att lösa bekymmer med alkohol och eller droger?

Vad betyder det att som förälder vara uppväxt någon annanstans när man uppfostrar barn i Sverige?

Samtal som hjälp

Samtliga intervjuade berättar om att de har upplevt samtalen som något positivt som de har haft nytta av. Information om droger och drogers effekter är något som alla har eftersökt i kontakten med mottagningen. Man har också haft behov av att samtal om den situation man befinner sig i med oro för hur det skall gå för ungdomen och upplevelse av ensamhet och maktlöshet. Flera av mammorna har speciellt uppskattat att få samtal för egen del och har upplevt det som ett stöd och avlastning. Några respondenter har också uttryckt att de har upplevt samtalssituationen som svår och att det har inneburit att de har kommit i kontakt med svåra och smärtsamma känslor. De har dock betonat att bemötandet har varit respektfullt och att de har haft förtroende för behandlaren. Även de som har haft kritik mot förhållningssättet till ungdomen har uttryckt förtroende för sin behandlare.

Att samtliga är nöjda med kontakten och uttrycker att samtal har varit till hjälp handlar, som jag ser det, till största delen om relationen till behandlaren, vilket framkommer i psykoterapi- och behandlingsforskning på flera områden. Man ser till den enskilde behandlaren kvalitét, både de professionella och de personliga, vilket stöds av Ashok och Thoburn (2005), Kamali (2002) och Elsass (2009). Min slutsats är att det framför allt är det som visar sig i min studie.

Det är svårt att bedöma på vilket sätt behandlarnas kulturkompetens kommer till uttryck i deras förhållningssätt. Det är inte någon som speciellt har uttalat behov av specifik förståelse till exempel utifrån kultur eller religion (Ahmadi & Lönnback, 2005). Två av mammorna, en med utländsk bakgrund och en svensk, berättar om sina skamkänslor och att de tycker att de har fått hjälp att handskas med dessa känslor. Ett icke värderande förhållningssätt kan vara ett exempel både på kulturkompetens och på det som är behandlaren sätt att möta alla klienter oavsett kulturell bakgrund. Jag väljer att tolka resultatet att samtliga mammor med utländsk

bakgrund är i huvudsak nöjda med bemötandet som ett uttryck för att ett interkulturellt arbete bedrivs på mottagningen.

I min studie är alla respondenter med utländsk bakgrund personer som har levt i Sverige under relativt lång tid, 10-20 år, vilket påverkar mötet med behandlarna som representanter för majoritetssamhället. Jag menar att det avspeglar sig bland annat i en positiv förväntan redan inledningsvis om att kontakten med mottagningen kan innebära något positivt oavsett om man har tagit initiativet på egen hand eller blivit hänvisad av socialtjänsten. Man har en bild av vilken hjälp som finns att få och tycker att det man blir erbjuden i stort sett stämmer överens med hur man kan tänka sig att arbeta med problemet (Ahmadi & Lönnback, 2005).

På mottagningen möter vi också föräldrar som inte har varit i Sverige lika länge som de som ingår i studien. Vi är då hänvisade till att använda tolk i samtalen vilket medför en annan dimension i kontaktskapandet än när vi kan samtala direkt. Det krävs en extra tydlighet i förhållande till personer som inte vistats så länge i Sverige vilka förutsättningarna är för vårt arbete, till exempel skillnaden mellan vårt uppdrag och socialtjänstens. När vi ställer många frågor om hur föräldrar gör och tänker kan det väcka misstänksamhet utifrån ett maktperspektiv där vi som representanter för majoritetssamhället förutsätts ha tolkningsföreträde. Föräldrar kan uppleva att vi letar fel hos dem när vi ställer frågor som vi betraktar som öppna, genuint nyfikna.

Brister i kontakten med mottagningen

En av de konkreta brister som en av mammorna tar upp är behovet av information om droger på andra språk än svenska. Det är något som vi har eftersökt och försökt åtgärda på mottagningen tidigare men som nu åter får aktualitet.

Samma person har också upplevt att hon har haft begränsad tid för sina möten och hänvisar till att också tolken har begränsad tid. Det är, som jag påpekat i analysen, svårt att värdera hur det har påverkat kontakten men arbete med tolk är speciellt på olika sätt. Det är bland annat svårt att uppleva kontakt med den personen jag möter när arbetet sker med hjälp av tolk. En del är det sätt som jag har ögonkontakt med den jag samtalar med. När jag säger något till personen är det inte svårt att hålla ögonkontakt men ofta svarar personen vänd till tolken som förmedlar det sagda till mig. Det kan bli en balansgång i fråga om hur mycket jag skall styra, till exempel be den jag samtalar med hålla ögonkontakt med mig och att låta personen jag möter göra på det sätt som känns naturligt för honom eller henne. Det är viktigt att personen känner sig bekväm i mötet. I ett kliniskt arbete där vi vill skapa förutsättningar för att kunna prata öppet om svåra saker är det viktigt att de föräldrar vi möter känner sig trygga. Det finns ofta möjlighet för dem vi möter att välja en tolk som man har förtroende för men det finns också de som väljer bort tolk för att en sådan person saknas. I ett kliniskt arbete är tolken en del av samskapandet och det är därför viktigt att samma person tolkar vid varje tillfälle familjen och behandlarna möts (Nyberg, 2000). Arbete med tolk är en praktik som behöver övas och som förhoppningsvis ger ökad färdighet över tid. Det krävs dock reflektion runt hur

vi bäst hanterar våra samtal med tolk och jag tänker att det fortfarande är ett utvecklingsområde på vår mottagning.

Två av mammorna säger i intervjun att de hade velat ha ut mera av de gemensamma samtalen med ungdomen och ungdomens behandlare. Det är vår ambition att bedriva ett familjearbete där vi kan stötta ungdomar och föräldrar i att öppna upp för en dialog om den situation de befinner sig i. Det finns mycket som kan försvåra det arbetet, bland annat rädsla från ungdomarnas sida att föräldern inte skall orka med att höra det som de tycker är viktigt att säga och som många gånger handlar om svårigheter och brister i familjesituationen. Det som dessa båda föräldrar uttalar sätter dock fokus på betydelsen av att vi som behandlare gör vårt yttersta för att underlätta för kommunikation. Min uppfattning är att de allra flesta föräldrar vill förstå för att kunna stötta sin ungdom på bästa sätt. Det kan innebära att vi som behandlare tydligare kommunicera hur vi ser på vår modell och sekretessen mellan de olika samtalsrummen och hur man kan förhandla om den. Det är också viktigt att vi ger processen tid och anstränger oss för att skapa trygghet för ungdomarna att våga släppa in sina föräldrar.

Det är intressant att notera att det är de svenska mammorna som är kritiska till behandlarnas förhållningssätt till ungdomarna och uttrycker det med ord som *"lite mjäkigt"* och att det var *"lite daltande"*. Det kan förstås på flera sätt och ett är att det är en uppgift för behandlarna att ta sin utgångspunkt i de olika perspektiven som ungdomen respektive föräldern har. Det är också en uppgift att i respektive behandlingsrelation få personens förtroende. Hur väl det lyckas och hur man kan arbeta vidare utifrån de olika perspektiven beror på en mängd faktorer som inte faller inom ramen för den här uppsatsen att diskutera vidare. Det som jag tycker är värt att fundera vidare på är om det finns en förklaring utifrån ett maktperspektiv där föräldrarna med utländsk bakgrund eventuellt har svårare att framföra kritik till behandlingspersonal som i sin profession representerar majoritetssamhället.

Familjens roll

Jag har inte fått speciellt utvecklade svar på frågan om familjens betydelse och jag tänker att det står för att man ser det som en självklarhet att familjen är viktig i arbetet med att stötta ungdomen. Flera kommer också in på att det är svårt att veta hur man ska förhålla sig i relation till den unge. En viktig uppgift för behandlarna är att stödja föräldrarna i att stödja sin ungdom. Det är också många gånger en tuff uppgift att få den unge att stanna kvar i behandlingen och familjen och nätverket har en viktig roll i det arbetet. Svårigheter i de nära relationerna kan ha en betydelse för att den unge hittar en flyktväg i alkohol och droger men det finns också goda möjligheter att hitta alternativ när familjen får möjlighet att kommunicera runt problemet. Det finns gott om forskningsstöd för att familjebehandling är verksamt när det gäller arbete med missbrukande ungdomar (Hansson, 2001).

Två av mammorna tar upp syskons medverkan i behandlingen. En där man har fått ett erbjudande och en där möjligheten inte har förts på tal. Vi behöver utifrån mottagningen

fundera vidare på hur vi ytterligare kan utveckla familje- och nätverksarbetet och till exempel tydligare bjuda in syskon.

Uppfostran

När mammorna uttalar sig om hur de ser på uppfostran framkommer uttryck för olika livssyn. Det är dock inget i mitt material som pekar på att olika livssyn hos mammorna och behandlarna har inneburit bekymmer i kommunikationen runt hur man bäst stöttar den unge.

Den syn på personlighetsutveckling som har sitt ursprung i en kollektivistisk livssyn betonar en persons *karaktär*, vilken man inte ser som föränderlig. Personliga egenskaper är konstanta och förändras inte i någon större grad. Det beror främst på personens egen vilja om man kan förändra sin situation. Det skiljer sig mycket från det som socialarbetare och behandlare tänker utifrån en individualistisk livssyn, där familjearbete utgår från en idé om att ungdomen kan förändras i relation till sina närmaste. Utifrån den individualistiska livssynen ser man till *personlighet* som något som kan förändras i relationer och är stadd i ständig utveckling (Skytte, 2007, s.76-77). Utifrån min egen erfarenhet av möte med föräldrar på vår mottagning kan jag inte se att ovanstående visar sig särskilt tydligt. Vissa föräldrar kan förstås uppleva att det är främst ungdomens egen vilja som avgör om en förändring är möjlig. Detta gäller både föräldrar med svensk respektive utländsk bakgrund och kan förstås och undersökas närmare utifrån många olika perspektiv. Jag tycker dock att det är tänkvärt att fundera över olika syn på möjlig förändring även utifrån ett perspektiv som har sin utgångspunkt i olika livssyn och vad det innebär för familjearbetet som vi bedriver på vår mottagning.

Leyla har inte tagit del i behandlingen men hennes uttalande om värderingar utifrån sin, som hon uttrycker det ”gamla kultur” gör att jag reflekterar över familjer som vi möter på mottagningen. Vi kanske behöver uppmärksamma föräldrars och ungdomars olika ståndpunkter mera utifrån olika värderingssystem och hur det påverkar deras relationer och möjligheter att samtala om den situation de befinner sig i när ett bekymmer med droger ingår. Ungdomarna har ibland tillägnat sig värderingar och åsikter som kan vara främmande för föräldrarna. I Kjell Hanssons Familjebehandling på goda grunder nämns en metod där man vill erbjuda familjen ett så kallat ”transkulturellt perspektiv” (Hansson, 2001, s. 178) I arbetet med migrerade familjer försöker man utifrån föräldrars och ungdomars värdesystem, som har stöd i olika kulturella traditioner, att hitta en tredje väg som man kan bli mera överens om.

I det praktiska arbetet kan det vara riskabelt att använda idealtyper som kollektivistisk och individualistisk livssyn om man oreflekterat använder dem. Vi riskerar då att hamna i en stereotyp syn på dem vi möter. Det är mycket viktigt att vi tar vår utgångspunkt i individens och familjens samlade förståelse för det aktuella problemet och sin situation.

Slutord

Så till sist frågan om etnicitetens betydelse. Jag anser att det är de människor eller grupper som är inbegripna i en relation, ett möte eller en konflikt som kan besvara frågan där och då, alltså utifrån en kontextuell kulturförståelse som ser etnicitet som en social konstruktion. Det är i samspel med andra och i sociala sammanhang som människor tolkar, skapar och förändrar det som de ser som sin etniska eller kulturella identitet. Jag ser också det postkoloniala perspektivet som viktigt då det betonar skillnadsskapande processer snarare än identitet och etnicitet. Hur skillnader skapas och upprätthålls är kopplat till maktförhållanden vilket jag tycker är viktigt att ha i minnet i socialt arbete. Många familjer som socialarbetare kommer i kontakt med har bristande möjligheter att bemästra sin egen tillvaro. En viktig uppgift i det sociala arbetets praktik är att analysera makt- och bemästringsproblematik och att kunna arbeta med förändringsprocesser som ger individer och familjer ökade möjligheter att ta makten över sina liv.

Referenser

- Ahmadi, N., & Lönnback, E. B. (2005). *Tvärkulturellt socialt arbete- av socialarbetare för socialarbetare*. Stockholm: Socialtjänstförvaltningen Forskningsnings- och utvecklingsenheten.
- Almqvist, K., & Broberg, A. G. (2000). Kulturella skillnader i barnuppfostran och utvecklingsideal. i C. M. Allwood, & E. C. Franzén, *Tvärkulturella möten* (s. 118-150). Stockholm: Natur och kultur.
- Andersen, T. (2003). *Reflekterande processer*. Smedjebacken: Mareld.
- Ashok, C., & Thoburn, J. (2005). Research Review: Child and family support services with minority ethnic families: what can we learn from research. *Child and Family Social Work*, 10, s. 169-178.
- Barn, R. (2007). "Race", Ethnicity and Child Welfare: A Fine Balancing Act. *British Journal of Social Work*: 37, s. 1425-1434.
- Chand, A. (2008). Every child matters? A Critical Review of Child Welfare Reforms in the Context of Minority Ethnic Children and Families. *Child Abuse Review Vol. 17* , s. 6-22.
- Eastmond, M., & Åkesson, L. (2007). Introduktion. i M. Eastmond, & L. Åkesson, *Globala familjer* (s. 7-39). Riga: Gidlunds förlag.
- Elsass, P. (2009). Psykoterapi och interkulturell rådgivning till flyktingar. i C. M. Allwood, & P. Johnsson, *Mänskliga möten över gränser- vård och social omsorg i det mångkulturella samhället* (s. 208-236). Stockholm: Liber AB.
- Hjern, A. (2005). Refugee Children´s Long-term Adaption in Sweden; General outcomes and Prognostic Factors. i H. E. Andersson, H. Asher, U. Björnberg, M. Eastmond, & L. Mellander, *The asylum-seeking child in Europe* (s. 127-131). Göteborg: Centre for European Research at Göteborg university.
- Hylland Eriksen, T. (1993). *Etnicitet och nationalism*. Nora: Nya Doxa.
- Johansson, I.-M. (2010). The multicultural paradox: The challenge of accommodating both power and trust in child protection. *International Social Work* , s. 1-15.
- Kamali, M. (2002). *Kulturkompetens i socialt arbete*. Stockholm: Carlssons bokförlag.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervju*. Lund: Studentlitteratur.
- Lundby, G. (2002). *Livsberättelser och terapi*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Nyberg, E (2000). Att använda tolk. i C. M. Allwood , & E. C. Franzén, *Tvärkulturella möten* (s. 280-303). Stockholm: Natur och kultur.

Sandberg, G. (2010). *Etnicitet, ungdom och socialt arbete: En analys av kulturbegreppet i ett komplext och kluvet forskningsfält.*

Skytte, M. (2007). *Etniske minoritetsfamilier og socialt arbete 3.reviderede udgave.* København: Hans Reitzels Forlag.

Skytte, M., & Montesino, N. (2006). Kulturella perspektiv inom socialt arbete. i A. Meeuwisse, S. Sunesson, & H. Swärd, *Socialt arbete- en grundbok* (s. 285-299). Stockholm: Natur och Kultur.

Socialstyrelsen (2010). *Interkulturellt socialt arbete.* Stockholm: Socialstyrelsen.

Wikström, H. (2009). *Etnicitet.* Malmö: Liber AB.

Williams, C., & Soydan, H. (2005). "When and how does ethnicity matter? A crossnational study of social work responses to ethnicity in child protection cases". *British Journal of Social Work* 53 , s. 901-920.

Vinnerljung, B. F.-M. (2008). Out-of-home care among immigrant children in Sweden: a national cohort study. *International Journal of Social Welfare:17* , s. 301-308.

Bilaga 1

Intervjufrågor

Hur fick du/ni kontakt med mottagningen?

Vilka förväntningar hade du på den hjälp ni skulle få? (för din son/dotter? för dig själv som förälder? för er som familj?)

Hur såg du på att professionella skulle komma in? (om inte du som förälder själv har kontaktat Mini-Maria)

Hur kändes det att samtala?

Lärde du dig något som du inte visste innan?

Vad är viktigt för oss att veta för att kunna stötta på rätt sätt?

Hur ser du på att vi delar upp oss och samtalar med ungdomen enskilt med dig som förälder och alla tillsammans?

Var det något som saknades i kontakten med mottagningen?

Hur ser du på familjens betydelse för att stötta en ung person att komma ur alkohol-/drogproblem?

Vilka andra faktorer har betydelse?

Hur tycker du att det är att uppfostra barn i ett land där du inte själv/själva har växt upp?

Hur har din son/dotter det nu?

Skulle du kunna rekommendera vår mottagning till en annan förälder i samma situation?

